

**BEOGRADSKE REFORME ZAOSTAJU:
RAZLOG ZA MEĐUNARODNU ZABRINUTOST**

S A D R Ž A J

IZVEŠTAJ I PREPORUKE	I
I. UVOD	1
A. SRJ I REGIONALNA STABILNOST	2
B. USTAVNI PROBLEMI.....	3
II. ORGANIZACIJE	5
A. PARTNERSTVO ZA MIR (PzM).....	5
B. SAVET EVROPE (SE).....	7
C. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU (SAA).....	8
D. SERTIFIKACIJA SAD	9
III. LJUDSKA PRAVA I SRBIJA	11
A. GOVOR MRŽNJE I NAPADI	11
B. POLITIČKI ZATVORENICI?	12
IV. SARADNJA SA HAGOM	14
V. ORUŽANE SNAGE JUGOSLAVIJE	15
A. VOJSKA JUGOSLAVIJE (VJ).....	16
1. Faktor Pavković	18
B. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP).....	19
1. Jedinica za specijalne operacije (JSO).....	20
2. Dvosmislene reforme	20
VI. SUSEDSKI ODNOSI	23
A. Bosna i Hercegovina	23
B. Kosovo.....	24
C. Makedonija.....	25
VII. ZAKLJUČAK	27

BEOGRADSKE REFORME ZAOSTAJU:

RAZLOG ZA MEĐUNARODNU ZABRINUTOST

IZVEŠTAJ I PREPORUKE

Duže od jedne decenije Srbija je bila pokretačka snaga nestabilnosti na Balkanu. Posle obaranja Slobodana Miloševića 5. oktobra 2000. postojale su nade da će Srbija brzo pristupiti reformama spoljne politike Savezne republike Jugoslavije (SRJ) koja je prouzrokovala tu nestabilnost. Ova nadanja su se do danas u bitnoj meri izjalovila.

Ipak, SRJ je stavila sebi u cilj da stigne svoje susede integracijom u evro-atlantske institucije i političke tokove. Ona posebno želi da napravi značajan pomak tokom 2002. u tri glavna spoljnopolitička cilja: pristupanje Savetu Evrope (SE); članstvo u NATO Partnerstvu za mir (PzM); i zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Evropskom unijom (EU).

Ovi ciljevi potvrđuju rado očekivanu preorijentaciju SRJ u pro-evropsku, trans-atlantsku perspektivu. I pored toga, Jugoslavija posle Miloševića još uvek predstavlja značajnu prepreku regionalnoj stabilnosti, otvoreno se suprotstavljajući važnim politikama i standardima koje međunarodna zajednica predstavlja ili primenjuje na licu mesta.

Regionalnu nestabilnost pogoršava i odbijanje ili nesposobnost savezne vlade da saraduje sa Međunarodnim haškim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), podrivajući time ciljeve međunarodne zajednice u Bosni i na Kosovu, kao i odbijanje da rešava problem same Crne Gore u vezi federacije. Iza ove veoma vidljive politike i postupaka krije se četvrti, veliki problem: nerekonstruisane oružane snage SRJ, koje - bez civilne kontrole ili nadzora nad budžetom - vrše uticaj na stranu i domaću politiku, sprečavaju reforme i suprotstavljaju se polaganju računa za ratne zločine.

Ovaj izveštaj razmatra sve ove probleme osim jednog. (Sledeći izveštaj baviće se odnosom Beograda i Crne Gore.) On procenjuje njihov uticaj na regionalnu stabilnost, i identifikuje ih kao posledice ideološkog nacionalizma, pozadinskog otpora kadrova iz doba Miloševića, kao i institucionalne inercije.

To su sve činiooci koje su reformisti u Srbiji žele da savladaju, ali to ne mogu bez međunarodne podrške. Preuranjeni prijem SRJ u evro-atlantske institucije pre će oslabiti nego ojačati reformski tabor. Trebalo bi povući značajno priznavanje regionalne uloge Beograda sve dok on na delu ne potvrdi svoju angažovanost u stabilizaciji regiona. SRJ se do tada ne može smatrati garantom regionalnog mira i stabilnosti ili pouzdanim partnerom u okviru bilo kakve zajedničke bezbednosti. Međunarodna zajednica mora da zahteva od SRJ isto toliko visoke standarde za uključivanje u međuvladine strukture koji su s pravom zahtevani od Hrvatske i Bosne još od 1996. godine. NATO, SE i EU bi trebalo da pokrenu ove probleme kod odgovarajućih jugoslovenskih struktura i da zahtevaju njihovo rešavanje. Isto tako bi i američka administracija i Kongres trebalo da se suoče sa - i preduzmu korake - realnošću da se SRJ ne pridržava uslova ustanovljenih pod predstojećim rokom od 31. marta 2002. i da stoga nema opravdanja za sertifikaciju njene podobnosti za dalju donatorsku pomoć SAD.

Ako se postupi drugačije to će ojačati opstrukcionističke snage unutar Srbije, oslabiti politiku moći međunarodne zajednice nad Beogradom, potkopati susede Jugoslavije i učiniti jeftinim članstvo u odgovarajućim međunarodnim institucijama.

PREPORUKE

ZA MEĐUNARODNU ZAJEDNICU:

1. NATO, Evropska unija (EU), Savet Evrope (SE) i Sjedinjene američke države (SAD) trebalo bi da usklade svoje napore u odnosu na SRJ, i da odole svakom iskušenju da snize standarde u korist Beograda. Pre nego što se SRJ primi u članstvo Partnerstva za mir (PzM) i SE, započne zaključivanje Sporazuma o stabilnosti i pridruživanju (SAA), ili nastavi da prima pomoć SAD, ona bi trebalo da pokaže svoju spremnost na reforme time što će ispuniti jasno definisane uslove iz sledeće četiri oblasti:
 - (a) civilna kontrola nad oružanim snagama i reforme u srodnom vojnom sektoru;
 - (b) podrška politici međunarodne zajednice u Bosni;
 - (c) saradnja sa Međunarodnim sudom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji (ICTY); i,
 - (d) podrška politici međunarodne zajednice na Kosovu.
2. Administracija SAD trebalo bi da preispita četiri gore navedene oblasti pre donošenja odluke, na zahtev Kongresa, da li da do 31. marta 2002. sertifikuje podobnost SRJ za nastavak američke pomoći. Ona to ne bi trebalo da učini, bez značajnog napretka u sve četiri oblasti.
3. Ujedinjene nacije bi trebalo da insistiraju da SRJ poštuje Rezoluciju Saveta bezbednosti UN br. 1244 koja se odnosi na Kosovo, uključujući i saradnju sa naporima da se stane na kraj paralelnim srpskim strukturama.

ZA SRJ:

4. U odnosu na reformu oružanih snaga, vlasti u Beogradu trebalo bi da:
 - (a) donesu nove zakone na saveznom i republičkom nivou kako bi Vojska Jugoslavije (VJ) i savezno i srpsko ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) došli pod civilnu kontrolu, koja odgovara parlamentu;
 - (a) omogući parlamentarnu kontrolu, Savezne skupštine, skupštine Srbije i skupštine Crne Gore, nad budžetom VJ i MUP-a, uključujući i nezavisnu reviziju, moć da sud poziva svedoke i dobije dokumenta, kao i potrebno osoblje i sredstva; i
 - (b) VJ da bude podređena Ministarstvu odbrane.
 - (c) depolitizuje VJ i MUP, počevši sa uklanjanjem generala Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i generala MUP-a Sretena Lukića;
 - (d) VJ prestane da štiti optužene od strane Međunarodnog haškog tribunala, kao što je Ratko Mladić;
 - (e) smanji broj jedinica Specijalnih snaga;
 - (f) demilitarizuje MUP Srbije;
 - (g) premesti Jedinicu za specijalne operacije (JSO) iz MUP-a i da je ili raspusti ili stavi pod kontrolu VJ; i
 - (h) da se promeni doktrina VJ kako bi se uklonila odgovornost da interveniše kada su u pitanju unutrašnji politički odnosi.
5. U odnosu na podršku politici međunarodne zajednice u Bosni:

- (a) SRJ bi trebalo da ratifikuje Dejtonski mirovni sporazum; prestane da finansira Vojsku Republike Srpske (VRS); i ukloni oficire i podoficire RS sa platnog spiska VJ;
- (b) savezni predsednik bi trebalo da prestane da koristi svoj položaj za promociju podrške svoje političke stranke Srpskoj demokratskoj stranci (SDS) u RS; i,
- (c) vladajuća koalicija DOS-a bi trebalo da obavesti srpsku javnost o uslovima koje postavlja Evropa, NATO, Kongres SAD u odnosu na Bosnu, a posebno RS.

6. U odnosu na saradnju sa Međunarodnim haškim tribunalom, SRJ bi trebalo da:

- (a) izruči sve optužene Hagu, uključujući aktivno i penzionisano osoblje VJ i MUP-a, i sadašnje i bivše državne činovnike; i,
- (b) omogući Međunarodnom haškom tribunalu pristup svim važnim arhivama i dokumentima VJ i MUP-a.

7. U odnosu na podršku politici međunarodne zajednice na Kosovu, SRJ bi trebalo da:

- (a) prestane da finansira paralelne snage bezbednosti kao što su "Čuvari mostova" iz Mitrovice;
- (b) povuče osoblje VJ, MUP-a, Državne bezbednosti (DB) i vojne kontraobaveštajne službe (KOS);
- (c) prestane da finansira paralelne civilne administrativne strukture;
- (d) pruži podršku Misiji Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) u njenim naporima da stvori efikasne administrativne strukture na severu; i,
- (e) oslobodi preostalih 78 Albanaca, političkih zatvorenika.

Beograd/Brisel, 7. mart 2002.

BEOGRADSKE REFORME ZAOSTAJU: RAZLOG ZA MEĐUNARODNU ZABRINUTOST

I. UVOD

Duže od jedne decenije Srbija je bila pokretačka snaga nestabilnosti na Balkanu. Posle obaranja Slobodana Miloševića 5. oktobra 2000., izgledalo je da će Srbija - i Savezna republika Jugoslavija (SRJ) - promeniti svoju unutrašnju i spoljnu politiku i praksu koje su očigledno doprinele regionalnoj nestabilnosti. Iako su preduzeti neki koraci vredni pohvale - uključujući izručenje samog Miloševića Hagu - reforma zaostaje za razumnim očekivanjima u nekim presudnim oblastima.

U svojim naporima da prestigne susede u trci da pristupe evro-atlantskim ekonomskim i bezbednosnim strukturama, Beograd je u spoljnoj politici postavio ambiciozne ciljeve za 2002. godinu, a najistaknutiji jesu:

- ❑ Članstvo u NATO Partnerstvu za mir (PzM)
- ❑ Pristup Savetu Evrope (SE)
- ❑ Zaključivanje i potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Evropskom unijom

Pored ovoga, postoji i četvrti, vremenski zavistan izazov za SRJ: dobijanje sertifikacije njene podobnosti do 31. marta 2002. od strane američke administracije u odnosu na kriterijume koje je postavio Kongres SAD, kako bi nastavila da prima pomoć američke vlade.

Kako bi postigla ove ciljeve SRJ će morati da ispuni odgovarajuće uslove koje su postavili EU, SE, NATO kao i zakonodavstvo SAD. Neki od njih su strogo tehničke prirode i odnose na određene zakone, propise, i političke i ekonomske strukture. Za potrebe SE oni su uglavnom orijentisani na ljudska prava; za potrebe EU oni podrazumevaju ekonomske i institucionalne reforme širokog opsega. Za potrebe PzM pitanje regionalne bezbednosti je od najvišeg značaja.

Ovaj izveštaj o učinku SRJ predlaže da bi, pored svojih specifičnih uslova, EU, SE, NATO i administracija SAD trebalo da više obrate pažnju na globalnu ulogu SRJ u učvršćivanju ili slabljenju regionalne stabilnosti. U ovom cilju oni bi trebalo da udruže napore i aktivno podstiču SRJ da odustane od svoje politike koja remeti stabilnost.

Do sada, samo malo toga ukazuje da su zapadne prestonice shvatile koliko je ovo važno. Izgleda da je rasprostranjena nada da će Beograd uskladiti svoju politiku i postupke sa međunarodnim namerama za ovaj region, u slučaju da se SRJ omogući ubrzani ulazak u evroatlantske institucije, čak i bez prethodnih značajnih reformi.

ICG veruje da je ovaj pristup duboko pogrešan, i da je tvrdoglavo pridržavanje verovanja da će sama integracija popraviti osnovne izvore nestabilnosti u SRJ loše. U stvari, brza asimilacija će pogoršati

nerazrešene napetosti između Srbije i Kosova, Srbije i Crne Gore, utoliko što će svi Albanci i mnogi Crnogorci to videti kao potvrdu međunarodne predrasude u odnosu na njihove legitimne ambicije za nezavisnost.

Nestrpljivost međunarodne zajednice da vidi jaku SRJ koja učvršćuje regionalnu stabilnost, bez obzira na nedostatak osnovnih strukturalnih ili političkih reformi, ponavlja strategiju iz doba posle Dejtona da u Miloševiću vidi garanta mira. Ova strategija je bila bezuspešna jer Miloševićev režim nije bio sposoban da izvrši reforme; on je preživio zahvaljujući povećanoj domaćoj represiji a istovremeno podstičući krize u 'inostranstvu blizu' Srbije - Crnoj Gori i Kosovu - i povremeno mešajući bosanski lonac.

Iako jugoslovenska politika ostaje uzrok regionalne nestabilnosti, razlozi za tu politiku su se promenili. Oni danas nisu više rezultat neslaganja sa reformom kao takvom, već su pre rezultat ideološkog nacionalizma, pozadinskog otpora od strane kadrova iz doba Miloševića, kao i inercije. To su činioци koje bi većina srpskih proreformskih lidera htela da savlada, ali nije u mogućnosti bez međunarodne podrške. Preuranjeno primanje SRJ u evro-atlantske strukture će pre oslabiti proreformski tabor nego obrnuto.

Dva su glavna razloga zbog kojih mnogi žele da što pre moguće rehabilituju SRJ. Prvi je nervoza zbog uticaja na Kosovo, i možda Bosnu i Makedoniju, ako se klimava jugoslovenska federacija na kraju raspadne. U svom entuzijazmu da podupru tu federaciju, zapadne vlade su došle do toga da kao glavni problem identifikuju crnogorskog predsednika Mila Đukanovića. Međutim, glavni problemi su sama SRJ - federalna unija koja nikada nije nameravala da ima demokratske funkcije ili da zahteva demokratske zakone - i oni na vlasti koji se odupiru radikalnoj reformi. Ako postoji neko od sadašnjih lidera SRJ ko je izrazito problematičan, to je sam predsednik Koštunica, čije postupke ojačava prilaz međunarodne zajednice a posebno EU.

Drugi razlog je što mnogi u Evropi, Rusija i SAD imaju tendenciju da precenjuju nesumnjivo veoma veliki značaj koji Srbija neizbežno mora da ima na zapadnom Balkanu. Ovaj stav potiče barem još od prvog svetskog rata, nije bio aktivan tokom 1990-ih, ali je dobio na snazi posle "abercije" Miloševićevog doba. On podstiče povlađivanje srpskoj izuzetnosti - verovanje, prilično rasprostranjeno među Srbima, da njihovi jedinstveni kvaliteti i istorija zavređuju privilegovan tretman. Međunarodna politika koja pothranjuje ovu iluziju ne čini uslugu ni samim Srbima a ni njihovim susedima.

Ukratko, međunarodna zajednica mora da izbegne da padne u iskušenje da spušta kriterijume za SRJ. Ona bi pre trebalo da traži od SRJ i Srbije iste one visoke standarde koje je zahtevala od Hrvatske i Bosne od 1996. godine.

A. SRJ I REGIONALNA STABILNOST

Posle 5. oktobra 2000. godine SRJ i Srbija su se popravile u nekim oblastima u vezi bezbednosti i stabilnosti, a naročito u primeni - mada sporog - mirovnog plana za jug Srbije (Preševska dolina), što ima aktivnu podršku međunarodne zajednice.¹ Ipak, obe su veoma spore u implementaciji reformi i prekidanju sa politikom iz doba Miloševića u nekoliko ključnih oblasti, uključujući i oružane snage. SRS je zadržala politiku direktnog podrivanja stabilnosti u Bosni, ona ugrožava proces normalizacije na Kosovu i ne čini ništa da smiri tenzije u Crnoj Gori (drugoј republici u okviru jugoslovenske federacije).

Politika i postupci koji ugrožavaju regionalnu stabilnostu jesu:

- nepostojanje civilne kontrole nad oružanim snagama;
- organizovan kriminal koji prožima sve nivoe u VJ i MUP-u;
- postojanje ozbiljnih pravnih protivurečnosti u odnosu na kontrolu vojske;

¹ Videti ICG izveštaj za Balkan br. 116, *Mir u Preševu: brzopotezno ili dugoročno rešenje?*, 10. avgust 2001.

- Vojska Jugoslavije (VJ) i njena doktrina i dalje obezbeđuju da VJ ima vodeću ulogu što se tiče unutrašnje bezbednosti;
- oficirski kor VJ se nalazi pod kontrolom ljudi odanih Miloševiću, od koji su neki bilo pod istragom Haškog tribunala ili mogućom optužnicom za ratne zločine;
- VJ još nije počela sa strukturnom reorganizacijom;
- oružane snage intervenišu kako u pitanjima domaće tako i inostrane politike;
- savezna vlada i dalje ne saraduje sa Međunarodnim haškim tribunalom u Hagu;
- vrhovni savezni i srpski zvaničnici nastavljaju da daju javne izjave o aneksiji bosanske teritorije;
- SRJ nastavlja da radi protiv implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini, time što finansira srpsku vojsku u Bosni na netransparentan način; i time što je tamo izrazito prisustvo oficira VJ i bezbednosnih i obaveštajnih službi (DB, KOS);
- SRJ nastavlja da radi protiv Rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244 na taj način što finansira i održava nelegalne paralelne policijske i administrativne strukture na severu Kosova; i,
- SRJ i dalje drži kao političke zatvorenike najmanje 78 kosovskih Albanaca.

Kao što ovaj izveštaj pokazuje, nepostojanje reforme po pitanjima bezbednosti, zajedno sa namernim podrivanjem ciljeva međunarodne zajednice u ovim bitnim oblastima, znači da SRJ tek treba da postane snaga stabilnosti. Ovo se odražava u raspravama u okviru vladajućih krugova u Beogradu u odnosu na ključna politička pitanja, koja utiču na odnose sa susedima i međunarodnom zajednicom.

Kao rezultat toga, Beograd direktno radi protiv EU, SE i NATO po važnim pitanjima. Ove organizacije bi trebalo da insistiraju na promeni pre nego što učvrste svoje veze sa SRJ. U suprotnom, to bi značilo dalju destabilizaciju regiona, istovremeno dovodeći u sumnju međunarodno angažovanje na polju regionalne stabilnosti, političkog, ekonomskog i društvenog razvoja, kao i ljudskih prava.

B. USTAVNI PROBLEMI

Rasprava o SRJ mora da počne od činjenice da je zemlja u pravnom vakuumu, da vlada na osnovu ustava čiju je legitimnost osporila jedna od dve konstitutivne republike - Crna Gora - zbog amandmana koje je Milošević probio jula 2000. godine. Štaviše, skoro celokupna izvršna vlast je u rukama republičkih vlada, a ne na saveznom nivou. Savezna vlada ima samo ograničenu vlast u Srbiji² i nikakvu u Crnoj Gori, osim kontrole vazdušnog saobraćaja i rezidualnog prisustva VJ.³

U SRJ, *de facto* postoji treći pravni entitet: Kosovo. Međutim, od juna 1999. godine, kada je Savet bezbednosti UN stavio ovu pokrajinu pod međunarodnu administraciju, ni srpska ni savezna vlada nisu tamo imale ni jurisdikciju niti bilo kakvu očiglednu vlast.

I crnogorska vlada uz, prema istraživanjima, podršku uske većine stanovnika, i ogromna većina stanovništva kosovskih Albanaca (više od 90 od sto od ukupnog broja) žele da se otcepe. Razgovori uz posredništvo EU između Crne Gore, Srbije i savezne vlade, sa ciljem da se postigne sporazum o novoj labavoj "uniji" ove dve republike u okviru jednog međunarodno priznatog entiteta, nisu urodili plodom. Iako međunarodni pritisak može da odvraća Crnu Goru od održavanja referenduma o nezavisnosti u proleće 2002., malo je verovatno da će bilo kakav novi sporazum učvrstiti saveznu vlast u znatnoj meri i može samo da je umanjí.

Situacija na Kosovu je drugačija. Međunarodna zajednica i dalje nije rada da se bavi rešavanjem njegovog krajnjeg statusa,⁴ dok Beograd zvanično ostaje na liniji da ga vrati pod puni jugoslovenski (ili

² U srpskom ustavu stoji da on ima prednost nad saveznim ustavom kada su ugroženi vitalni interesi Srbije. Ovu odredbu je iskoristila vlada Srbije kako bi opravdala izručenje Miloševića Hagu juna 2001. godine protiv želje savezne vlade.

³ ICG intervju sa pravnim ekspertom DOS-a.

⁴ Uprkos jakog razloga da se to učini: videti ICG izveštaje za Balkan br. 124 i 125, *Putokaz za budućnost Kosova (I): rešavanje krajnjeg statusa* i *Putokaz za budućnost Kosova (II): interni pokazatelji*, 1. mart 2002.

srpski) suverenitet, bez obzira na odbojnost Albanaca. Ipak, izgleda da je republička vlada, a ne obavezno i savezna vlada, veoma svesna činjenice da će SRJ brže ući u EU bez opterećenja Kosova.⁵

Čak i u slučaju ako EU zaustavi probijanje Crne Gore ka nezavisnosti, nad SRJ se i dalje nadvija mogućnost sloma ili potpunog slabljenja. Inherentne tenzije neće se ublažiti jačim vezama SRJ sa EU, SE i NATO-m, i ove organizacije bi pogrešile ako bi dozvolile tešnju saradnju pre nego što se razreši pitanje tenzija.

⁵ Prema *The Economist (Ekonomistu)* Đinđić “želi da se budućnost Kosova reši u roku od dve do tri godine. Njegova vlada bi, on kaže, trebalo da počne da govori Srbima tešku istinu a to je da je preko 1,5 miliona ljudi tamo nepovratno protiv toga da se njima upravlja iz Beograda... [O]n kaže, hrabrije od većine Srba, da treba uzeti u obzir ‘sve opcije’, imajući u vidu sa dužnom pažnjom najvažniji cilj da se čitav Balkan jednog dana uključi u EU.” *The Economist*, 15. februar 2002.

II. ORGANIZACIJE

NATO (za PzM), EU (za SAA) i SE imaju svoje mandate, dinamiku i zahteve za prijem. Mnoge od njih bave se političkim, institucionalnim i pravnim standardima demokratskih društava, kao što je poštovanje ljudskih prava, vladavina prava, demokratija i transparentnost. Svaka od ovih organizacija razmatra kandidata u svetlu grupe specifičnih kriterijuma. U slučaju SRJ, postoje mnogi kriterijumi koji se preklapaju, naročito u pogledu Haškog tribunala.

Da bi SRJ zadovoljila razne uslove, savezna skupština mora da usvoji značajne nove zakone. Tu može da bude teškoća, jer je njihovo donošenje bilo u čorsokaku skoro cele 2001. godine, uglavnom zahvaljujući opstrukciji od strane tri antireformske stranke: Socijalističke partije Srbije (SPS), Srpske radikalne stranke (SRS) i Socijalističke narodne partije (SNP) iz Crne Gore. Ova opstrukcija ne pokazuje znake slabljenja.

A. PARTNERSTVO ZA MIR (PzM)

Osnovano 1994. godine da bi izašlo u susret težnjama postkomunističkih država Centralne i Istočne Evrope za formalno udruživanje sa NATO do mogućeg punog članstva, Partnerstvo za mir (PzM) je pružalo okvir u kome su ove zemlje mogle da modernizuju svoje vojne snage u skladu sa demokratskim standardima.

Neke vodeće vladine ličnosti, uključujući i jugoslovenskog ministra inostranih poslova, Gorana Svilanovića i srpskog potpredsednika vlade, Nebojšu Čovića, ukazali su na to da je napredovanje ka članstvu u PzM jedan od glavnih spoljnopoličkih ciljeva SRJ za 2002. godinu.⁶ Novo-osnovani "atlantski klub" želi da dobije podršku javnosti za tešnju saradnju sa NATO-m, počevši sa članstvom u PzM.⁷ Ova inicijativa izgleda da nailazi na podršku kod većine političara u DOS-u.

Od Beograda se očekuje da podnese molbu za prijem kasnije ove godine. Iz perspektive NATO-a može dosta da se dobije prijemom SRJ u PzM. Države NATO-a žele da podstaknu transformaciju SRJ u stub regionalne stabilnosti i mira. SRJ je već uključena na marginama aktivnosti Alijanse za Zapadni Balkan. Ona je prisustvovala sastancima Veća evro-atlantskog partnerstva i može da ima koristi od programa za obuku oficira za civilni život, i da pomogne u vojnoj konverziji i razminiranju. Kada se i kako Beograd obrati PzM, NATO će rado odmah da reaguje.

Međutim, uprkos optimističkim izjavama Svilanovića i Čovića, izgleda da su jugoslovenski lideri svesni da nerešeni ustavni problemi predstavljaju veliku prepreku za skori prijem u PzM. Predsednik Koštunica je mislio na to kada je rekao da članstvo u PzM nije "prioritet" i da SRJ neće odlučivati o prijemu sve dok se ne razreši ustavni odnos Crne Gore i Srbije.⁸

Dok je Generalštab NATO-a potpuno svestan ustavnih prepreka, kreatori njegove politike mogu da potcene probleme koji nastaju zbog toga što jugoslovenske oružane snage nisu reformisane. Oni su toliko ozbiljni da bi članstvo SRJ u PzM oslabilo sposobnost NATO-a da postigne svoje regionalne ciljeve.

Šta bi onda NATO trebalo da učini? Mogao bi da počne time što bi se podsetio šta se dogodilo kada je Hrvatska tražila prijem u PzM u doba pokojnog predsednika Franje Tuđmana. Alijansa je postavila takve uslove koji su držali Hrvatsku na odstojanju sve do maja 2000. godine. NATO je zahtevao sledeće reforme:

⁶ Goran Svilanović, 21. oktobar 2001, www.gradjanskisavez.org.yu. Videti takođe "Goran Svilanović: Svi će u Hag", *Danas*, 25. decembar 2001.

⁷ "Otvoren atlantski klub u Beogradu", *Radio B92*, 18. decembar 2001.

⁸ "VSO osvojio mere za poboljšanje obezbeđenja granice", *Radio B92*, 11. septembar 2001.

Prvo, pružiti podršku implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma time što će:

- ❑ učiniti transparentnim svo finansiranje bosanskih Hrvata preko Stalnog odbora za pitanja oružanih snaga (Aneks 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma);
- ❑ smanjiti i konačno eliminisati finansiranje Hrvatske vojske u Bosni (HVO); i,
- ❑ smanjiti pomoć bosanskim Hrvatima i ono što je preostalo kanalisati preko Ministarstva spoljnih poslova u Bosni.

Drugo, reformisati sektor medija time što će:

- ❑ zatvoriti sve propagandne emisije preko radio stanica u Mostaru; i,
- ❑ ukinuti državnu kontrolu nad Hrvatskom radio televizijom (HRT) i promeniti njeno rukovodstvo.

Treće, saradivati po pitanju povratka srpskih izbeglica.

Četvrtvo, saradivati sa Međunarodnim haškim tribunalom time što će:

- ❑ dozvoliti Međunarodnom haškom tribunalu da pregleda hrvatske arhive; i,
- ❑ uhapsiti i izručiti optužene Hagu.

Peto, reformisati i restruktuirati ustanove odbrane time što će:

- ❑ smanjiti i profesionalizovati oružane snage, i,
- ❑ ukloniti iz njih lica osumnjičena za ratne zločine.

Klintonova administracija u SAD usredsredila je pažnju u velikoj meri na "Plan" PzM Hrvatske, ponovo naglašavajući hrvatskim liderima i javnosti neophodnost ispunjenja tri zahteva: dalji napredak u implementaciji Dejtonskog sporazuma, demokratizacija (uključujući veću civilnu kontrolu i demokratizaciju Ministarstva odbrane) i povratak izbeglica i pomirenje. Istovremeno, ali na diskretniji način, SAD su bile na čelu napora koji su uložile neke zemlje NATO-a za obuku vojnih oficira Hrvatske.⁹

Do maja 2000. godine kada je Hrvatska primljena u PzM, ona je bila daleko od ispunjavanja gore navedenih uslova. Međutim, NATO je procenio da su predsednik Stipe Mesić i reformska vlada Ivice Račana pokazale političku volju i hrabrost da se uhvate u koštac sa preostalim problemima identifikovanim u "Planu".

Kada i kako SRJ podnese molbu za pristup Partnerstvo za mir, NATO bi trebalo da postavi slične stroge uslove. Posebna pažnja bi trebalo da se obrati na politiku Jugoslavije prema Bosni. Kao još jedan kandidat za PzM, Bosna mora da ispunji uslov da ima samo jednu vojsku - ne sadašnje tri - kao i jedinstvenu komandnu i kontrolnu strukturu. Stalna finansijska podrška Vojsci Republike Srpske (VRS) iz netransparentnog budžeta i *de facto* stalna komanda nad oficirskim i podoficirskim korpusom VRS, podriva mogućnost Bosne za jedinstvenim oružanim snagama i pristupanju PzM.

U Hrvatskoj, Mesić i Račan su dramatično prekinuli sa politikom svojih prethodnika u odnosu na Bosnu. U Beogradu nije došlo do prekretnice na sličan način. Sve dok se to ne dogodi, on mora da čeka na prijem u PzM.

⁹ Za izveštaj o ovoj pomoći Hrvatskoj u periodu od 1996. do 2000., videti Kristan J. Wheaton, "Kultivisanje hrvatskih vojnih snaga", *NATO Review*, leto-jesen 2002., str. 10-12. Nalazi se na www.nato.int/publications.

B. SAVET EVROPE (SE)

SRJ je podnela molbu za prijem u SE 9. novembra 2000. godine kao jedna od prvih aktivnosti u periodu posle Miloševića. U januaru 2001. njoj je dodeljen status specijalnog gosta na Parlamentarnoj skupštini SE. Da bi bila primljena, država mora da zadovolji već ustanovljene standarde u pogledu ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.

Iskustva iz Hrvatske i Bosne pokazuju da predsedani postoje. Posle višemesečnih snažnih neslaganja, Hrvatska je primljena u SE u novembru 1996. godine, ali tek pošto je predsednik Tuđman obavezao svoju vladu da primeni dalekosežne reforme u 23 oblasti, uključujući povratak i reintegraciju izbeglica i raseljenih lica, implementaciju Dejtonskog sporazuma, medije, izbore, prava manjina i lokalnu upravu.¹⁰

Snažan i veoma vidljiv završni udarac Evropske unije, SAD, UNHCR-a i OEBS-a držao je Zagreb pod pritiskom. Iako je bilo nekoliko prodora tokom preostalih godina Tuđmanove vladavine, hrvatske vlasti nisu mogle da spreče da pitanje reforme dominira u političkim i javnim debatama. To je pomoglo da se utre put za promenu predsednika i vlade na izborima 2000. godine.¹¹

Bosna je isto tako čekala na članstvo. Opstrukcija od strane predstavnika SDS-a i HDZ-a stalno je blokirala donošenje zakona koji bi zadovoljili uslove postavljene od strane SE u njenom "Planu". Pre nego da čeka neodređeno dugo ili da zavisi od Visokog predstavnika međunarodne zajednice da bi sprovela reforme, SE je promenila taktiku. Prosuđujući da će - možda na osnovu lekcije iz Hrvatske - proces demokratizacije brže napredovati ako je Bosna u Savetu, pred-prijemni uslovi su smanjivani sve dok se nisu usredsredili na usvajanje prihvatljivog izbornog zakona.

Kada je ovo postignuto, Parlamentarna skupština SE izglasala je prijem Bosne u januaru 2002. godine, ali sa još većim teretom post-prijemnih uslova (ništa manje nego '91-e!) nego u slučaju Hrvatske. Ironija je u tome da ako Bosna ispuní standarde SE, ona će morati da revidira izborni zakon koji joj je i omogućio prijem.

Najvažniji posao od svih u ispunjavanju ovih uslova je tek počeo. Kao i u Hrvatskoj, efikasnost praćenja zavisíće od moćnih zapadnih država i međuvladinih organizacija a ne samo SE.

Posle podnošenja molbe Beograda za prijem, SE je postupila rutinski tako što je dodelila bivšim sudijama Evropskog suda za ljudska prava posao da posete i procene u kojoj meri je pravni poredak kandidata usklađen sa standardima SE. Njihov izveštaj (31. oktobra 2001.) razmatra tri glavne oblasti interesovanja: demokratiju i ustavni poredak, vladavinu prava i ljudska prava. Sudije su izvestile da: "Ustavni problemi koji sada postoje u Jugoslaviji unose sumnju u to da su li i u kojoj meri zadovoljeni evropski standardi". Oni su smatrali da je odnos između SRJ i dva republička ustava "dubiozan" i da "sistem ne funkcioniše kako treba". Pored toga, sudstvo u SRJ nema "nezavisnost i vlast".¹²

Izveštaj takođe izražava sumnju u to da li su oružane snage pod civilnom kontrolom i stalno traži da se popravi nedostatak saradnje sa Međunarodnim haškim tribunalom. Izražena je čitava serija zabrinutosti počev od slobode medija do ponašanja policije i tretmana manjina.

Iako je izveštaj propustio da navede slučaj 78 kosovskih Albanaca koji su u jugoslovenskim zatvorima kao politički zatvorenici, predstavnici SE jasno su izneli jugoslovenskim vlastima da je njihovo oslobađanje preduslov za članstvo.¹³ Uprkos negativnoj oceni, SRJ je učinila korak napred u jednoj važnoj oblasti i izgleda da je spremna da donese nacrt zakona o manjinama sa kojim se Savet slaže.

¹⁰ Videti Mišljenje br. 195 (1996) Parlamentarske skupštine Saveta Evrope.

¹¹ Sledećeg septembra (2000), Parlamentarna skupština SE završila je proceduru nadgledanja u Hrvatskoj na prilično spornoj osnovi da je Zagreb u većini ispunio svoje obaveze iz 1996. godine.

¹² Izveštaj o usklađenosti pravnog poretka Savezne republike Jugoslavije sa standardima Saveta Evrope, Strazbur, 31. oktobar 2001.

¹³ "Oslobađanje Albanaca je uslov za članstvo u SE", *Radio B92*, 13. februar 2002.

Izveštaj Saveta prikazuje takvu sliku SRJ da ona, ukoliko reši svoj ustavni status, mora takođe da donese značajne nove zakone. Ako SRJ i njene dve republike daju ovome najviši prioritet, zakonodavni proces će verovatno trajati barem dve godine.

Uprkos tome, jugoslovenski političari govore javnosti da je SRJ na brzom putu za članstvo u SE i da će verovatno postati član sredinom 2002. godine, ali ne obaveštava javnost o zakonodavnim promenama koje su neophodne da zadovolje standarde Saveta.¹⁴ Do danas jedino je ministar inostranih poslova Svilanović reskirao i rekao javnosti da stvarni napredak u većoj meri zavisi od same SRJ a ne stranih organizacija.¹⁵ Brzina napredovanja ka članstvu sada zavisi od odluke SE o uslovima pre prijema, a zatim od spremnosti jugoslovenskih stručnjaka za parlamentarno pravo da ispune ove uslove tako što će usvojiti neophodne reformske zakone.

C. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU (SAA)

"Regionalni pristup" Evropske unije u odnosu na pet država na zapadu Balkana - SRJ, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Albanija - zamišljen je 1996. godine kao "uspostavljanje koherentne i transparentne politike usmerene na razvoj odnosa",¹⁶ kako bi poduprla implementaciju Dejtonskog i Erdutskog sporazuma i donela ekonomski rast i stabilnost u ovaj region. Ovaj pristup je 1997. godine učvršćen "konceptom uslovljenosti" uključujući opšte i posebne uslove.¹⁷

Junu 1999. godine EU je poboljšala svoj odnos sa zemljama zapadnog Balkana, na osnovu procene da bi glavna motivaciona snaga za reforme bila ponuditi uverljivu šansu za članstvo u EU onda kada država ispuni političke i ekonomske uslove. Ovaj novi okvir pristupa, Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP), zapečaćen je na EU-Balkanskom samitu u Zagrebu 24. novembra 2000.

Osnovni elementi ovog procesa su Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), koji svaka država ugovara sa EU. Makedonija i Hrvatska su već potpisale SAA.¹⁸ Dužina trajanja SAP-a nije propisana. Jedan zvaničnik EU rekao je ICG da je "Proces stabilizacije i pridruživanja onoliko dugačak po trajanju i teškoćama koliko zemlje o kojima se radi to žele".¹⁹ To praktično znači da napredovanje u evropsku integraciju zavisi od sposobnosti države da preduzme političke i ekonomske reforme.

SRJ se suočava sa preprekama na tri fronta. Prvo, iako su savezna i srpska vlada otpočele ekonomske reforme, sporo se napreduje i zvaničnici EU su nagovestili da će njihov sledeći izveštaj o učinku SRJ, koji treba da budu u martu 2002, sadržati "konstruktivnu kritiku".²⁰

Drugo, pokazaće se da je praktično nemoguće zaključivati SAA sve dok se ne reši pitanje budućnosti jugoslovenske federacije - čak iako svaka republika ispuni političke i ekonomske uslove na zadovoljstvo EU (za šta su sada izgledi daleko). EU će ugovarati SAA jedino sa državom, a ne njenim članicama, i verovatno će odbiti da to učini sa državom koja nije razrešila svoju sopstvenu kratkoročnu budućnost.

Treće, izvestan broj pitanja specifičnih za državu - kao što su politički zatvorenici, civilna kontrola nad vojskom, vladavina prava i saradnja sa Haškim tribunalom - nisu razrešeni u skladu sa standardima EU. Oni će se verovatno pokazati kao značajna prepreka za SAA ukoliko se ne razreše.

¹⁴ Zvanični bilten Ministarstva inostranih poslova, www.mfa.gov.yu.

¹⁵ Zvanični bilten Ministarstva inostranih poslova, www.mfa.gov.yu.

¹⁶ Videti Generalni direktorat za spoljne odnose Evropske komisije, rad Izvršnog štaba: "Proces stabilizacije i pridruživanja EU za zemlje jugoistočne Evrope", 15. novembar 2000., SEC (2000) 1972.

¹⁷ Videti Veće za opšte poslove EU, 29-30. april 1997, Zaključci.

¹⁸ Jedna 9. aprila 2001. a druga 29. oktobra 2001. Za više detalja, videti website Evropske komisije za spoljne odnose na: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm

¹⁹ ICG intervju sa zvaničnicima EU, januar 2002.

²⁰ Ibid.

Ukratko, dok zvaničnici EU podvlače da oni ne žele da ustavni tok uslovi kašnjenje reformskog procesa u Srbiji i Crnoj Gori i integraciju u Evropu na kraju, oni su već daleko odmakli u pravcu SAA bez federalnog ustavnog sporazuma. Da bi zaokružili začarani krug jasno je da se bez ovog sporazuma takođe zaglibljuje ionako slabašan proces reformi u obe republike.

EU je često izražavala snažan prioritet za održanje SRJ. Ako se federacija raspadne, srpske i - posebno - crnogorske kratkoročne evropske težnje biće u velikoj meri unazađene. Međutim, ako SRJ treba da se održi, ona mora da se preuredi kako bi obezbedila sinhronizovanu reformu i pojavu zajedničke politike za široki niz pitanja kao što su trgovina, porezi, carine i jedinstvena valuta. To bi moglo da bude skoro nepremostiv izazov obzirom na potpunu autonomiju koju uživaju dve republike SRJ, činjenicu da obe sprovode spoljnu politiku koja se ponekad izrazito razlikuje od one koju sprovodi savezna vlada, i obzirom na njenu sveopštu slabost.

Zajednička EU-srpska-crnogorska "Konsultativna grupa" treba još da pokrije mnoge od 30 trgovinski povezanih i drugih sektora. To mora da desi pre nego što EU i razmatra da napravi studiju o izvodljivosti zaključivanja SAA. Samo za to je potreban veći deo 2002. godine. Kada ministri EU odobre studiju, mora da se izradi nacrt mandata, da se prodiskutuje i odobri pre nego što počnu pregovori. Ovaj redosled je dovoljno složen bez komplikacija sa procesom unutrašnje političke reforme SRJ i ustavnog nadvlačenja.

Sve u svemu, izgleda da srpski političari nisu na odgovarajući način informisali javnost o promenama koje su neophodne za SAA. Nasuprot tome, oni često ponavljaju kako su Svetska banka i Međunarodni monetarni fond zadovoljni sa napredovanjem SRJ.²¹ Na taj način oni možda ponovo spremaju pozornicu za široko javno razočarenje sa EU i procesom evropske integracije.

D. SERTIFIKACIJA SAD

Zakonodavstvo SAD zahteva da Stejt Department mora da podnese sertifikat Kongresu do 31. marta 2002. da se SRJ povinuje nekim političkim uslovima kako bi se i dalje kvalifikovala da prima finansijsku pomoć SAD. Ti zahtevi jesu:

- osloboditi Albance, političke zatvorenike i demonstrirati napredak po pitanju vladavine prava;
- saradivati sa Međunarodnim haškim tribunalom, uključujući ne samo hapšenje i izručenje optuženih, već i pristup dokumentima i svedocima; i,
- prestati sa finansiranjem Vojske Republike Srpske (VRS) i saradivati sa međunarodnom zajednicom u implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Uprkos nedavnoj najavi da namerava da prestane sa finansiranjem VRS, SRJ ne ispunjava nijedan od ovih uslova. Za to je u velikoj meri zaslužan nedostatak civilne kontrole nad VJ i premoć konzervativnih nacionalističkih snaga unutar vladajuće koalicije na saveznom nivou, naročito u kabinetu predsednika Koštunice.

Sertifikacija administracije SAD biće teža ove godine nego 2001., kada su nove vlasti SRJ uživale u "medenom mesecu" sa međunarodnom zajednicom, posebno zahvaljujući spektakularnom hapšenju Miloševića u ranim časovima 1. aprila 2001.²² Izgleda da je raspoloženje u Stejt Departmentu i Kongresu daleko skeptičnije. Mnogi su nezadovoljni sporim korakom reforme i nedostatkom saradnje sa Međunarodnim haškim tribunalom, baš kao i nenapredovanjem po pitanju kosovskih Albanaca, političkih zatvorenika i protivljenju da se modifikuju odnosi sa Republikom Srpskom.²³ Osoblje u Kongresu izrazilo je nameru da vrši pritisak zbog vidljivog napredovanja u sve tri oblasti, a zvaničnici Stejt Department su

²¹ "Đelić na velikom skupu investitora", *Radio B92*, 15. januar 2002.

²² ICG intervjui sa zvaničnicima SAD u Stejt Departmentu i pomoćnicima u Kongresu. O okolnostima Miloševićevog hapšenja, videti ICG brifing za Balkan, *Milošević u Hagu: Šta to znači za Jugoslaviju i region*, 6. juli 2001.

²³ Ovaj stav se odražava u tome što predsedniku Koštunici nisu ponuđeni zvanični sastanci sa višim licima iz Administracije kada je on bio u poseti Vašingtonu februara 2002.

priznali da izručenje jednog optuženog visokog ranga Međunarodnom haškom tribunalu neće mnogo doprineti rešavanju manjkavosti na duže staze.²⁴

Jedan zvaničnik Stejt Departmenta doputovao je u Beograd, februara 2002, kako bi podvukao da Vašington ove godine očekuje nedvosmisleno napredovanje na više frontova. On je navodno dobio pozitivne naznake o izgledima za puštanje zatvorenika, kosovskih Albanaca i postavio snažne signale što se tiče Međunarodnog haškog tribunala.²⁵ Međutim, ništa još nije preduzeto.

Skepticizam u Vašingtonu ne znači da administracija ima jaku želju da vrši obuhvatni, dugoročni pritisak na Beograd. Stejt Department je jasno izneo svoju želju da odustane sa toka sertifikacije.²⁶ Međutim, ključni kongresmeni će svakako nastaviti da podržavaju ovaj koncept.

Situaciju komplikuju političke razlike između savezne i srpske vlade. Zvaničnici iz Vašingtona ne žele da vrše jak pritisak na srpsku vladu po pitanjima kao što su veze sa vojnim snagama RS, na koje stvarni uticaj imaju jedino savezni službenici. Druga komplikacija leži u tom što SRJ nema ambasadora u Vašingtonu koji bi mogao da iznese njen slučaj, otkako su prepirke unutar DOS-a blokirale postavljanje zamene za Milana St. Protića, koji je opozvan u avgustu 2001. Izostanak ovakvog portparola samo će naneti štetu mogućnosti SRJ za lobiranje. Pored toga, SAD i dalje relativno dobro misle o Beogradu. U predloženom budžetu za stranu pomoć za 2003. godinu, Srbija je jedna od dva entiteta na Balkanu čiji nivo pomoći nije skresan.²⁷

Kao i u slučaju SE, PM i SAA, jugoslovenski političari nisu obavestili javnost o uslovima SAD, niti su objasnili razloge za to. To nosi rizik antiameričke jake reakcije i navodi vodu na vodenice domaće propagande srpskih antizapadnih elemenata, likova organizovanog kriminala i tvrdokornih nacionalista.

²⁴ ICG intervju sa zvaničnicima Stejt Departmenta i pomoćnicima Kongresa. Sredinom februara britanski nedeljnik, *the Sunday Telegraph* (16. februar 2002.) izvestio je da je hapšenje Ratka Mladića postalo izričiti uslov sertifikacije. ICG nije mogao da potvrdi ovu izjavu iz američkih izvora.

²⁵ Intervju sa Paul Jones-om, *BETA News*, 7. februar 2002.

²⁶ Ibid.

²⁷ Računovodstvene tabele, "Pomoć Istočnoj Evropi i Baltičkim državama", FY 2003 Međunarodni poslovi (funkcija 150) zahtev za budžet, SAD Department of State, 4. februar 2002.

Posle dolaska DOS-a na vlast, stanje ljudskih prava u FRJ i Srbiji znatno je poboljšano, a mnogi u rukovodećim telima posvećeno se zalažu za visoke standarde. Međutim i dalje dolazi do nekih kršenja ljudskih prava koja mogu povećati frustraciju etničkih grupa koje, posle zloupotreba tokom protekle decenije, već dovode u pitanje legitimitet državnih institucija.

SRJ je daleko od mono-etničnosti. Tokom poslednjeg popisa (1991), ne-srpske manjine učestvovala su sa 38 od sto u srpskoj populaciji, a 43 od sto u severnoj srpskoj provinciji Vojvodine. U toku 1990-tih ovi procenti su pali zbog ciljanog pritiska (uključujući i etničko čišćenje u srpskom Sandžaku), ekonomske emigracije i priliva srpskih izbeglica iz Hrvatske, Bosne i Kosova. Danas ukupan broj ne-Srba verovatno iznosi oko 20 od sto, ili čak i manje.²⁸

Položaj manjina, iako je daleko bolji no pod Miloševićem, još uvek stvara brojne probleme koji bi mogli potencijalno da utiču na odnose SRJ sa susedima (Hrvatskom, Bosnom, Albanijom, Kosovom) ili da posluže kao izgovor za lokalne manjinske grupe - kao što su Albanci ili Bošnjaci - da se upuste u iredentističke aktivnosti.

A. GOVOR MRŽNJE I NAPADI

Mnogi Srbi imaju duboke predrasude protiv manjinskih grupa, posebno prema Romima (Ciganima), Madjarima, Hrvatima, Jevrejima, Albancima i muslimanskim Slovenima (Bošnjacima) i o tome upadljivo i javno govore. U ovome se ne razlikuju od mnogih na Zapadnom Balkanu i Centralnoj Evropi.

Ovakve predrasude se takođe izražavaju u uticajnim medijskim izdanjima. Vodeći vladin list, *Politika*, zvanični list VJ, *Vojska*, i popularni tabloidni list *Glas javnosti* i dalje nazivaju Albance pežorativnim izrazom *Šiptar* (što odgovara 'crnji').²⁹

U jesen 2001, istaknuti srpski pravoslavni sveštenik izjavio je u televizijskoj emisiji uživo da su Jevreji skloni incestu, primedba koja je u početku prošla bez osporavanja od bilo koga u javnom životu i dovela do zvaničnog protesta ambasade Izraela. Nedavno je istaknuti populistički političar DOS-a - Velimir Ilić iz stranke Nove Srbije (NS) - izjavio da je diplomatski kor u SRJ preplavljen Hrvatima, Slovencima i Madjarima.³⁰

Srpski parlament je često pozornica za najflagrantniji govor mržnje pun predrasuda, koji izlivaju nacionalisti koji bljuju vatru kao što je Vojislav Šešelj. Čak i takvi pragmatičari kao što su srpski premijer Zoran Đinđić i potpredsednik vlade Nebojša Čović - u nastojanju da se dodvore glasačima - nazivali su sve Albance teroristima pre, a posebno posle napada od 11. septembra u SAD.³¹ Dubina ovog osećanja se nedavno ogledala u negativnim komentarima o ljudskim pravima i aktivistima za ljudska prava koje je izneo srpski pravoslavni patrijarh Pavle u svojoj ovogodišnjoj Božićnoj poruci.

Iznenadjujuće je da skoro niko iz DOS-a, bilo iz savezne ili republičke vlade, nije kritikovao ove izjave ili ovakav govor, osim potpredsednika Žarka Koraća i ministra za manjinska pitanja Rasima Ljajića (muslimanskog Slovena). Ovo je navelo Svilanovića da održi konferenciju za štampu tokom januara 2002. godine i upozori da je još čest govor mržnje prema drugim religijama i etničkim grupama. Kritikujući svoje kolege što su ignorisali i, u nekim slučajevima, podsticali ovakav govor, Svilanović je pozvao DOS i medije da prekinu sa ovakvom praksom.³² On je izjavio da se "budućnost zemlje može izgradjivati jedino ljubavlju, jer ne možemo da govorimo o mirnom životu na jugu Srbije, Sandžaku ili

²⁸ U SRJ nije bilo popisa stanovništva od 1991. Ova cifra se samo pretpostavlja na osnovu najboljih raspoloživih podataka kao i intervju sa raznim SRJ ne-vladinim organizacijama i jednim stručnjakom za pitanja Vojvodine, dr Vladimirom Ilićem.

²⁹ Na primer, videti "Kritikuju me zlonamerni ili neupućeni", *Glas javnosti*, 25. decembar 2001., prenoseći komentare načelnika generalštaba VJ, Nebojše Pavkovića.

³⁰ Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, "Izveštaj o ljudskim pravima 2001".

³¹ "Nepodnošljiva lakoća prikrivanja zločina", *Danas*, 30-31 mart 2001. Videti takođe izveštaj ICG za Balkan br. 119, *Bin Laden i Balkan: Anti-teroristička politika*, 9 November 2001.

³² www.gradjanskisavez.org.yu.

Vojvodini sve dotle dok podstičemo mržnju i prezir prema drugima."³³ On je insistirao da DOS u novi srpski ustav uključi deklaraciju o ljudskim pravima.

Nedavno je na konferenciji za štampu predsednik Koštunica govorio protiv govora mržnje, iako sa posebnim osvrtom na napade protiv njegove političke stranke (DSS) od strane drugih političkih partija i državnih institucija (posebno MUP-a), a ne protiv manjina.³⁴ Pravoslavna crkva je osudila sveštenikove anti-semitske primedbe tek posle nekoliko meseci.³⁵

Tradicionalni otpadnici iz društva na Balkanu i u Centralnoj Evropi, Romi su u SRJ još uvek marginalizovani i izloženi diskriminaciji. Tokom prošle godine bilo je najmanje osam registrovanih slučajeva rasno motivisanih nasilnih napada na Rome u Srbiji. Isto tako, dogodili su se rasno motivisani napadi protiv članova drugih manjina. Nepoznate osobe su sprejom iscrtale anti-semitske grafite po zgradama, a sumnjiv nacionalističko/fašistički omladinski pokret, *Obraz*, izgleda da podstiče i ohrabruje takve aktivnosti.

Ovakvi slučajevi uporne netolerancije otuđuju ne-srpsko stanovništvo. Značajno je da mnoge manjinske grupe žive u oblastima koje mogu potencijalno da stvore nove secesionističke izazove za centralnu vladu, kao što su Vojvodina, Sandžak i jug Srbije. Nedavno je čak i oblast Timoka u istočnoj Srbiji doživela pobunjivanje već davno zapostavljene vlaške manjine, usred prigušenih ali sve većih poziva na secesiju. Ukoliko SRJ i Srbija žele da zadrže i lojalnost svojih gradjana i integritet svojih granica, trebalo bi u znatnoj meri smanjiti govor mržnje i diskriminaciju.

B. POLITIČKI ZATVORENICI?

U jugoslovenskim zatvorima se sada nalazi približno 162 kosovskih Albanaca, od kojih se 78 uglavnom smatraju političkim zatvorenicima jer su zarobljeni pre i tokom konflikta na Kosovu, zatim osudjeni i optuženi na osnovu "sumnjivih sudjenja".³⁶ Oni nisu zatvorenici savesti, i možda su u stvari počinili krivična dela za koje su optuženi. Međutim, dokazi izneti na sudu su bili ili izuzetno slabi, ili ih uopšte nije bilo, ili su na silu dobijeni.

SRJ je mogla lako da reši ove slučajeve osim što jugoslovensko pravo ne poznaje koncept pogrešnog sudjenja. Stoga je neophodna predsednička amnestija. Predsednik Koštunica, međutim - koji često tvrdi da poštuje zakon prava - prevideo je mnoge od pravnih nedoslednosti. On je poništio samo dva slučaja: onoga aktiviste za ljudska prava i pesnikinje Flore Brovine (odmah posle 5. oktobra 2000), i - posle direktne intervencije od strane predsednika Francuske Jacquesa Chiraca - Albina Kurtija, studenta aktivistu.

SRJ i bivši šef UNMIK-a, Hans Haekkerup, potpisali su Zajednički dokument na dan 5. novembra 2001. po kome se SRJ obavezuje da će dostaviti UNMIK-u dosijee zatvorenika i da će što je moguće ranije izvršiti transfer zatvorenika. Međutim, na drugom sastanku zajedničke radne grupe koja je osnovana po osnovu Zajedničkog dokumenta, Ministarstvo pravde nije dostavilo obećane dosijee, i umesto toga je ponudilo spisak poznatih imena, sa samo nepotpunim opisima optužbi.

Nije jasno da li bi trebalo okriviti potpredsednika Čovića, MUP ili VJ za ovu opstrukciju, ili da li to zaista čini deo opšte strategije prema Kosovu. Nedavno je UNMIK obavestio Jugoslovenski koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju (čiji je predsednik Čović) da će se povući iz sporazuma ukoliko SRJ ne ispuni svoj deo obaveze.³⁷ UNMIK je sada objavio da će do transfera verovatno doći pre 31. marta 2002, na vreme pre SAD sertifikacije.³⁸ Teško je reći da li je ovo samo priželjkivanje, jer se Čović - koji je takođe glavni srpski i SRJ pregovarač za Kosovo - požalio da je ovaj rok u tako "osetljivom" trenutku loša ideja.³⁹

Savezne vlasti se ponašaju kao da žele da zadrže Albance kao taoce sve do trenutka dok ne dodje do razmene za sve Srbe u zatvorima na Kosovu (od kojih se nijedan uglavnom ne smatra političkim zatvorenikom). Međunarodna zajednica bi trebalo da osudi bilo kakav pokušaj da se 78 albanskih

³³ www.gradjanskisavez.org.yu.

³⁴ Vojislav Koštunica, Konferencija za štampu, 30. januar 2002.

³⁵ Radio Slobodna Evropa/Radio Liberty, *Newsline*, 6. februar 2002.

³⁶ ICG intervju sa diplomatskim izvorom u Beogradu.

³⁷ ICG intervju sa predstavnikom UNMIK-a.

³⁸ *RadioB92*, 5. februar 2002.

³⁹ *RadioB92*, 6. februar 2002.

zatvorenika iskoriste kao taoci i da se odupre iskušenju da se oni izjednače sa običnim osuđenim kriminalcima. Sa svoje strane UNMIK je januara 2002. godine izneo da je primio od SRJ neke dosijee, iako su oni bili nepotpuni.⁴⁰

U međuvremenu ovo pitanje ostaje još jedan sporan problem koji otežava odnose ne samo sa većinom Albanaca na Kosovu, već takođe i sa znatnom manjinom Albanaca koja još uvek živi u samoj Srbiji, uključujući i jug Srbije.

Iako je SE izostavio ovo pitanje iz svog izveštaja za oktobar 2001, kasnije je izjavio da je oslobađanje Albanaca uslov za prijem SRJ. Ovo pitanje će isto tako biti na vrhu liste uslova NATO i EU, kao što bi i trebalo, i imati ulogu u odluci SAD o sertifikaciji.

⁴⁰ ICG intervju sa zvaničnikom UNMIK-a.

IV. SARADNJA SA HAGOM

Jugoslovenska savezna vlada nije saradivala sa Haškim tribunalom, zbog blokade pro-Miloševićeve SNP stranke u vladajućoj DOS koaliciji,⁴¹ uz opstrukciju saveznog predsednika i njegovog kabineta, i otpora od strane VJ.⁴² Koštunica i dalje javno omalovažava Haški tribunal, izjavljujući nedavno na televiziji da "saradnja... nije naš prioritet", i osvrćući se na tribunal kao na "poslednju rupu na svirali".⁴³ On ga je optužio da ponovo piše istoriju i da ne uspeva da se pridržava vlastitih statuta.⁴⁴ U ovakve komentare stanovništvo zasićeno sa trinaest godina anti-zapadne propagande veoma veruje. Ovo je navelo glavnog tužioca Haškog tribunala Carlu Del Ponte da etiketira predsednika da predstavlja "glavnu prepreku" za saradnju. Iako je Koštuničin DSS predložio nacrt zakona o saradnji sa Haškim tribunalom na republičkom nivou, Del Ponte je ponovo istakla neosporivi stav da je takav zakon nepotreban, i izjavila da bi sadašnji nacrt "u stvari opstruirao saradnju."⁴⁵

Nasuprot saveznoj vladi, i Crna Gora i Srbija su saradivale tokom prošle godine, hapseći i izručujući osobe optužene za ratne zločine, pomažući predaju drugih optuženih, i omogućujući istraživačima Haškog tribunala pristup nekim dokumentima i svedocima. Ovi koraci su preduzimani i pored unutrašnjeg političkog pritiska protiv saradnje, kao što je bila pobuna specijalnih jedinica "crvenih beretki" u novembru 2001. godine.

Iako je srpski premijer Djindjić izjavio da će do 31. marta, roka SAD, biti izvršena dalja hapšenja i transferi u Haški tribunal,⁴⁶ ovo bi predstavljalo ad hoc saradnju. Za razliku od Bosne i Hrvatske ne postoje propisi u okviru domaćeg prava ili institucionalizacija. Ono što je najznačajnije, ovo je samo na nivou republike Srbije, pošto se savezna vlada i VJ suprostavljaju ovome.

Optuženi za ratne zločine, kao što su Ratko Mladić i "vukovarska trojka" (Mile Mrkšić, Miroslav Radić, Veselin Šljivančanin) i dalje nalaze bezbedno utočište u Srbiji. Izvori na visokom nivou u srpskoj vladi izjavili su ICG-u u nekoliko prilika da Mladić živi u Beogradu i da ga štiti oko 70 vojnika VJ pod komandom načelnika Generalštaba, generala Nebojše Pavkovića. Srpski izvori se boje da bi bilo koji pokušaj MUP-a da uhapsi Mladića mogao dovesti do krvavog obračuna sa VJ i ozbiljnog unutrašnjeg konflikta i sloma srpske vlade.

Mnogi osumnjičeni ratni zločinci se štite putem neformalne mreže visoko uticajnih i moćnih pojedinaca iz VJ i MUP-a, istaknutih političara (uključujući Košunicu) i notornih elemenata iz kriminalnih mreža Miloševićeve ere. Mnogi od ovih poslednjih su još uvek istaknuti u svetu biznisa. Mnogi od ovih elemenata - uključujući MUP i VJ - saučestvovali su u švercovanju u vreme Miloševićeve ere kada su švercovane cigarete, oružje i druge vojne zalihe, alkohol, benzin, ukradeni automobile i narkotici.

Ova mreža vrši veoma veliki pritisak i na savezne i republičke vlasti. Nesposobnost vlada DOS-a ili nedragovoljnost da se ovi elementi iskorene znači da oni ostaju značajna sila u političkom životu koja postaje sve smelija i sve vidljivija.

EU, SU i NATO nastaviće da insistiraju na saradnji sa Hagom dok je SAD ovo pretvorila u uslov za dalju pomoć, a ovo bi moglo da obuhvati i status Najpovoljnije nacije u trgovini.⁴⁷ Za sada se, međutim, kalendari i majice sa Radovanom Karadžićem i Ratkom Mladićem uveliko prodaju po glavnim pešačkim ulicama Beograda.

⁴¹ Videti "SNP ne menja stav", *Politika*, 5. mart 2002.

⁴² Ranije faze ove opstrukcije opisane su u ICG izveštaju za Balkan, br. 112, *Pravedna razmena: Pomoć Jugoslaviji za regionalnu stabilnost*, 15. juni 2001, i br. 117, *Tranzicija u Srbiji: Reforme pod opsadom*, 21. septembar 2001.

⁴³ "Koštunica: Saradnja s Hagom nije prioritet", Radio B92, 1. februar, 2002.

⁴⁴ "Srbija i Crna Gora pred novim početkom", *Politika*, 19. februar 2002. Pred odbranom publikom, međutim, Koštunica je govorio više diplomatski. Odgovarajući na pitanje posle govora u Woodrow Wilson Center, Washington D.C., 6. februara 2002, on je rekao: "Saradnja sa Hagom je obaveza... To je biti ili ne biti za ovu zemlju."

⁴⁵ BETA DNEVNE VESTI, 11. februar, 2002.

⁴⁶ "Djindjić najavljuje nova izručenja Hagu", Radio B92, 31. januar 2002, RFE/RL, 11. februar 2002.

⁴⁷ "Country's international status depends on reforms, cooperation with ICTY Serbian Premier", *Tanjug*, 11. februar 2002.

V. ORUŽANE SNAGE JUGOSLAVIJE

Vojska Jugoslavije (VJ) sastoji se od tradicionalnih vojnih jedinica: vazduhoplovstva, pešadije, mornarice, specijalnih jedinica i vojne obaveštajne službe. Po zakonu i ustavu, vojsku kontroliše savezna vlada. Pored toga, srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) ima oružane formacije koje mogu i koje su učestvovala u borbi i koje su odgovorne republičkoj vladi.

VJ i MUP imaju više zajedničkih karakteristika. Oni nisu pod civilnom kontrolom, osim u smislu da njima upravljaju u ograničenoj meri vodeći političari, što ne bi trebalo zameniti sa demokratskom ili građanskom kontrolom oružanih snaga iako neki političari žele to tako da prikažu. Šef parlamentarne grupe DOS-a. Čedomir Jovanović, izjavio je nedavno da se "nacionalni sistem bezbednosti oslanja na nekoliko agencija koje su do sada delovale izvan oka javnosti, bez parlamentarne i političke kontrole koja se mora uspostaviti".⁴⁸

U druge zajedničke karakteristike spadaju unutrašnje suprotstavljanje reformama, idealizacija ratnog nelegalnog ponašanja, opstrukcija Haškog tribunala, oklevanje da se preduzmu disciplinske mere protiv članova zbog kriminalnih aktivnosti i veliki broj specijalnih jedinica.

Kako VJ i MUP imaju relativno brojne "specijalne jedinice", kao što je Jedinica za specijalne operacije MUP-a (JSO), Specijalna anti-teroristička jedinica (SAJ) i Žandarmerija, a u VJ 63. padobranski puk, 72. puk (Sokolovi), 82. mornarička diverzivna jedinica, 7. vojni policijski bataljon, i "Kobre" koje posebno obezbeđuju Košunicu i Pavkovića. Ove jedinice imaju loše definisane mandate koji se preklapaju, i koje su bile u aktivne tokom protekle decenije u nekim problematičnijim aktivnostima protiv građana kako unutar tako i izvan SRJ.⁴⁹

Saveznim ustavom je predviđeno da sve oružane formacije, uključujući MUP, u toku rata potpadaju pod VJ. Kada su masovne grobnice ubijenih kosovskih Albanaca počele da se otkrivaju oko Beograda tokom 2001, MUP je pokušao da se opravda tvrdeći da je VJ imala komandnu odgovornost za vojne operacije na Kosovu. VJ je odvrtila da je MUP radio izvan ustavom predviđenih struktura i da je odgovarao paralelnom komandnom lancu.⁵⁰

Oružane snage su navodno bile povezane sa kriminalnim elementima na svim nivoima.⁵¹ Ovo je nasledstvo Miloševića, koji je kriminalizovao MUP i kompromitovao VJ kroz ratne zločine, politička ubistva, represije, torture, krijumčarenje, reketiranje i druge aktivnosti. Povremeno su pročešljavani zatvori radi "dobrovoljaca" koji bi služili u različitim snagama pod komandom VJ i MUP-a.⁵² Kada je SRJ podvrgnuta međunarodnim sankcijama, pojedinci na visokim položajima u VJ i MUP-u počeli su da se bave švercom.

Kriminalna aktivnost, koja je često imala koristi od sredstava VJ i MUP-a, proširila se i na uključivanje oružja, vojnih zaliha, duvana, nafte, alkohola, narkotika i na trgovinu ljudima. Na osnovu ICG intervju sa sadašnjim i bivšim oficirima VJ, kao i na osnovu brojnih izveštaja iz srpskih medija, oružane snage SRJ su čak prodavale oružje svojim neprijateljima, uključujući bosanskim Muslimanima i Albancima sa Kosova i iz Preševa.

Oktobra 2001. godine jugoslovenski ministar za spoljne poslove Svilanović - koji često pokušava da posreduje između frakcija Đinđića i Košunice unutar DOS-a - upozorio je javnost da su se formirale nezvanične "strukture moći" oko oba lidera. Ove su, rekao je, obuhvatale medija, sumnjive poslovne interese i druge elemente teže za identifikaciju - drugim rečima, vojne i kriminalne elemente - koji su gurali ovaj par u sve veću konfrontaciju.⁵³ Svilanović je implicirao da ova dva lidera možda nisu u stanju da kontrolišu situaciju.

Ovakve sumnjive veze i njihov uticaj nisu očigledniji no u nedavnom hapšenju Alije Delimustafića, bosanskog Muslimana i biznismena u Beogradu zbog korišćenja lažnog identiteta. On je pobjegao iz Bosne maja 2001, posle skandala koji su, između ostalog, obuhvatali i proneveru iz fondova za pomoć

⁴⁸ "Košunica da ispravi grešku", *Blic*, 5. februar 2002.

⁴⁹ Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, *Godišnji izveštaj za 2001*, nacrt pre objavljivanja, deo o VJ.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Tokom čitave 2001. srpski elektronski i drugi mediji zasipali su radio talase i novinske kioske pričama sa detaljima o vezama između VJ, MUP-a i organizovanog kriminala.

⁵² ICG intervju sa oficirima VJ, bivšim oficirima, zvaničnicima MUP-a, i vodećim političarima DOS-a. Videti takodje i Budimir Babović, U *troughu državne sile*, Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2001.

⁵³ "Iza Košunice i Djindjića formirane strukture moći", *Nedeljni telegraf*, 3. oktobar 2001.

međunarodne zajednice iz porodične banke, BH banke. Uhapšen u Sarajevu i pušten uz kauciju do sudjenja, Delimustafić je oslobođen pod misterioznim okolnostima, da bi nestao. Tokom 2001. on se navodno skrivao u Republici Srpskoj.

Posle njegovog hapšenja januara 2002, srpska štampa je odmah povezala Delimustafića sa pojedincima koji su ili nagomilali bogatstvo pod nejasnim okolnostima za vreme Miloševića, ili su zauzimaju položaje sa političkim uticajem. U ove su spadali tako istaknuti poslovni ljudi kao što su Momir Mandić, Zoran Drakulić, Zoran Janjušević i Filip Zepter; general Aleksandar Vasiljević iz vojne kontra-obaveštajne službe, koji je bio duboko uključen u srpske ratove tokom devedesetih; i Koštuničin savetnik za medije (i bivši Miloševićev ministar informacija) Aleksandar Tijanić. Izgleda da svi imaju bliske veze bilo sa premijerom Đinđićem, predsednikom Koštunicom i/ili vojnim licima. Mnogi su pominjani u beogradskim medijima u kontekstu nelegalne prodaje oružja, krijumčarenja cigareta i političkih ubistava. Činjenica koja izaziva ključnu zabrinutost jeste da izgleda da dve vodeće partije u DOS-u, Koštuničina DSS I Đinđićeva DS, imaju veze sa izvesnim brojem ovih pojedinaca, kao i Nova demokratija (ND), stranka ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića. Dok Delimustafić sedi u zatvoru i čeka izručenje Bosni, ultra-nacionalistička Stranka srpskog jedinstva (SSJ) i nekoliko Đinđićevih savetnika na visokim položajima pitali su da li bi on mogao biti optužen za masakr srpskih trupa JNA u Sarajevu tokom 1992. godine.

U novinama se takođe upućuju optužbe da su VJ i fabrike municije u državnom vlasništvu - kao što je Prvi Partizan iz Užica - prodavali oružje Delimustafiću i bosanskim Muslimanima tokom rata u Bosni. Ovo implicira i veze sa ratnim rukovodstvom bosanskih Srba Radovana Karadžića, kao i Generalštaba VJ.⁵⁴

Nasleđe kriminalnih elemenata u, ili u blizini, struktura državne bezbednosti je prožimajuće i njihova sposobnost da spreče reformu i zakoče saradnju sa Haškim tribunalom predstavlja, možda, najveći izazov za reformisanje oružanih snaga. Problem je tako veliki da je čak i ministar unutrašnjih poslova, Dušan Mihajlović, nedavno komentarisao teškoće u iskorenjivanju "mafije Milošević-Karadžić" koja je, uz političku zaštitu nekih iz DOS-a, našla bezbedno utočište u novoj Srbiji.⁵⁵

A. VOJSKA JUGOSLAVIJE (VJ)

VJ predstavlja jedan od najvećih problema SRJ. Njena aktivna snaga na papiru iznosi približno 100.000, sa 300.000 rezervista.⁵⁶ Ali njena raspoloživa snaga krajem 2001. godine u stvari je iznosila 79.873⁵⁷ zbog nedostatka regruta.⁵⁸ VJ je pripalo 70,04 od sto od čitavog saveznog budžeta, što je jednako 6,12 od sto bruto domaćeg proizvoda.⁵⁹

VJ ne podleže ni demokratskoj ni građanskoj političkoj kontroli. Trenutno je izgleda feud načelnika Generalštaba generala Nebojše Pavkovića, a možda u izvesnoj meri i predsednika Koštunice u njegovom ustavnom svojstvu predsednika Vrhovnog saveta odbrane (VSO). Savezni parlament odobrava njegov budžet ali nema uvida u operacije, troškove ili praksu. Parlament ne može zahtevati izvođenje bilo svedoka ili dokumentacije.

Predrag Simić, Koštuničin savetnik za spoljne poslove nedavno je potvrdio da nad VJ ne postoji građanska kontrola i - sa uvidom u volju kabineta - da do nje verovatno neće doći bar za dva izborna ciklusa.⁶⁰ Usled toga VJ u praksi odgovara samo sama sebi i, povremeno, Koštunici.

Savezni ustav ovlašćuje VSO koji se sastoji od predsednika SRJ (Koštunice), predsednika Crne Gore (Đukanović) i predsednika Srbije (Milutinović) da vrši kontrolu VJ. To je za sada jedina savezna institucija u kojoj učestvuje i Crna Gora, ali ovo je potkopano prisustvom jednog optuženika Haškog tribunala - Milutinovića kao jednog od tri člana, što je sa svoje strane simptomatično za uticaj osumnjičenih ratnih zločinaca sve do najviših nivoa u VJ.

⁵⁴ "Municija plaćana džakovima maraka", *Glas javnosti*, 5. februar, 2002.

⁵⁵ "Mihajlović: Mafija se baškari u Srbiji", *Radio B92*, 2. februar 2002.

⁵⁶ "Reforma VJ: Stvarnost ili velika obmana", *Blic News*, 9. januar 2002.

⁵⁷ <http://www.vj.yu>.

⁵⁸ "Generalna kontrola", *Nin*, 20. decembar 2001.

⁵⁹ <http://www.vj.yu>.

⁶⁰ Okrugli sto "Sprečena ili odložena reforma sektora bezbednosti u Srbiji/SRJ", sponzorisan od strane Centra za civilno-vojne odnose, 11. februar 2002.

VSO samo sporadično funkcioniše a Koštunica je odbio zahteve Đinđića i Đukanovića da ukloni Pavkovića ili da otpočne sa drugim reformama u VJ. U retkim prilikama kada se VSO sastajao, on se nije bavio pitanjima u vezi rada SJ, već pre s političkim pitanjima.⁶¹

Ministarstvo odbrane je po ustavu potčinjeno VJ i služi kao logistička služba, kako za pribavljanje tako i za prodaju oružja i drugog vojnog materijala. Ono deluje po naređenju i instrukcijama Generalštaba. Iako su promene Zakona o VJ iz novembra 2001. formalno prenele budžet u Ministarstvo odbrane, u praksi nije došlo do promena. Po tom zakonu, glavni inspektor VJ podnosi izveštaj ne Ministarstvu već Generalštabu.

Nesposobnost Ministarstva odbrane da služi kao bilo kakva formalna ili neformalna kočnica u VJ odrazilo se u ostavci koju je decembra 2001. dao ministar odbrane Slobodan Krapović i šef Informativne službe štaba VJ, Ljubodrag Stojadinović. Krapović je pokušao da vrši bar nominalnu kontrolu i zalagao se za članstvo u Partnerstvu za mir i drugim regionalnim organizacijama. On je takođe pokušao da prebaci obaveštajnu službu i kontra-obaveštajnu službu (KOS) iz Generalštaba u Ministarstvo.⁶² U svim ovim pokušajima on je naišao na odlučan otpor.⁶³

Iako je Krapović javno izjavio da daje otkaz iz zdravstvenih razloga, on je delovao zdravo. On je dao otkaz neposredno posle sastanka VSO na kome je Koštunica odbio Pavkovićevu ostavku. Stojadinović je izjavio iskreno da su pravi razlozi za njihove povezane ostavke zamena mnogih generala iz Crne Gore (SNP lojalisti) sa Srbima i sumnjive transakcije sa oružjem i neke druge, protiv kojih je Krapović bio protiv a koje je podržavao Pavković.⁶⁴ Zdravstveni problem koji je zabrinjavao Krapovića je možda bila strepnja zbog mogućeg 'trovanja olovom'. Meci ubice ubili su bivšeg ministra odbrane Pavla Bulatovića, kada je on navodno odbio da se upusti u prodaju oružja i kupovine po naređenju VJ.⁶⁵

Budžet VJ predstavlja strogo čuvanu državnu tajnu. Čak ni potpredsednik savezne vlade Miroljub Labus ne zna kako se troši.⁶⁶ U pogledu troškova i finansijskih transfera kao što su oni za vojsku Republike Srpske (VRS), nijedno građansko lice ne zna koliko je u pitanju. Iako je računski centar VJ nedavno prebačen iz Generalštaba u Ministarstvo odbrane, da bi se teorijski pružala mogućnost parlamentarcima da pregledaju račune, u praksi se ovo ne dešava.⁶⁷ Niti iko zna koliko su vodeći oficiri VJ zaradili od prodaje oružja, da li je i sama VJ imala koristi od takvih prodaja, ili kako je izvršila raspodelu bilo kakvih profita.

Suočen sa neuspešnim pokušajima DOS-a da nametne civilnu kontrolu nad VJ, Pavković je zatražio da mu vlada da *carte blanche* da raspolaže sa 25 od sto vojnog budžeta po svom nahođenju, što je navelo ministra spoljnih poslova Svilanovića da prizna da vlada ima problema u kontroli finansija VJ.⁶⁸

Ukratko, izabrana savezna vlada nema kontrolu nad VJ. VJ, štaviše, u znatnoj meri dejstvuje na stvaranje savezne politike, kako spoljne tako i unutrašnje. Njen kočeci uticaj se akutno oseća po pitanjima saradnje sa Haškim tribunalom i položaju Crne Gore u federaciji.⁶⁹

Odsustvo civilne kontrole izazvalo je postavljanje pitanja o ulozi tri osobe u Koštuničinom kabinetu i njihovim odnosima sa VJ. Prva je šef kabineta Ljiljana Nedeljković, koja je služila kao de facto veza ne samo sa VJ, već isto tako i sa VRS. Izgleda da ona sa VJ radi preko Ace Tomića, šefa vojne obaveštajne službe. Druga je Gradimir Nalić, Koštuničin savetnik po pitanju ljudskih prava. Treći je Aleksandar Tijanić, savetnik za medije. Ove osobe, koje se često pojavljuju u medijima u kontekstu pitanja bezbednosti, izgleda da podjednako zaobilaze Ministarstvo odbrane i linije civilnih vlasti.

Strukture VJ odražavaju strukture svog prethodnika, stare Titoističke JNA (Jugoslovenske narodne armije). Posle pada Miloševića došlo je do veoma malih reformi, osim u veličini i nomenklaturi, kao što

⁶¹ Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, *Godišnji izveštaj za 2001*, nacrt pre objavljivanja, deo o VJ.

⁶² Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, op.cit.

⁶³ "Umesto generala otišao ministar", *Helsinška povelja*, januar 2002.

⁶⁴ "Krapović podneo ostavku zbog Pavkovićeve odluke", *Blic*, 18. februar 2002.

⁶⁵ Niz članaka objavili su *Glas javnosti*, *Blic*, *Srpska reč*, i *Nacional*, tokom januara i februara 2002.

⁶⁶ "Labus: Razmotriti finansiranje vojske RS", *FoNet New Agency*, 26. decembar 2001.

⁶⁷ Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, op.cit.

⁶⁸ "Krapović podneo ostavku zbog Pavkovićeve odluke", *Blic*, 18. februar 2002.

⁶⁹ Isto tako vredi pomenuti i poluostrvo Prevlaku, mali deo hrvatske teritorije u blizini granice sa SRJ (Crna Gora) koja se nalazi pod kontrolom UN od 1992. Iako je SRJ odustala od polaganja prava na poluostrvo iz doba Miloševića, i kako spor više ne predstavlja aktivnu pretnju stabilnosti, Beograd još uvek odbija da ostvari realno bilateralno rešenje sa Zagrebom. Smatra se da je VJ najveći faktor što je ovo pitanje otvoreno. Dok se spor ne reši, on može predstavljati eventualnu mogućnost da ga reaktiviraju vlasti sklone izazivanju nevolja u Beogradu ili Podgorici - ili, što se toga tiče, u Zagrebu.

su struktura korpusa umesto "armija", i smanjenje obaveznog vojnog roka. Ove reforme nisu posledica istinske reorganizacije, već pre prinudno smanjivanje zbog manjeg budžeta.⁷⁰

Tokom protekle decenije armijska doktrina i strategija ostale su suštinski iste kao i u vreme Titove JNA. Vojska je još uvek bastion konzervativnog srpskog nacionalizma stare škole a i dalje zadržava značajan politički uticaj i poverenje javnosti. Nekoliko anketa je pokazalo da je VJ u SRJ druga institucija u koju se ima najviše poverenja, posle Srpske pravoslavne crkve.⁷¹

1. Faktor Pavković

Svestan političke uloge VJ, DOS je obećao tokom kampanje za septembarske izbore 2000. godine da će odstraniti Pavkovića lojalnog Miloševiću, i izvršiti reformu VJ. Nije uradio ni jedno ni drugo. Razlog što je Pavković još uvek na položaju je jednostavan: posle tajnih sastanaka u noći od 6. oktobra 2000. sa načelnikom Generalštaba a zatim sa Miloševićem, predsednik Koštunica je odbio da dozvoli DOS-u da ga ukloni. Ovo je izazvalo znatan nemir u koaliciji, s tim da su se sve druge vladine stranke postrojile protiv Koštuničine DSS. Sa svoje strane izgleda da je Pavković proširio vlast Kontra-obaveštajne službe VJ (KOS) dozvoljavajući prisluškivanje.⁷²

Pre no što ga je Milošević unapredio, Pavković je komandovao trećom armijom VJ, koja je bila odgovorna za Kosovo tokom etničkog čišćenja i NATO bombardovanja 1999. godine. Imajući u vidu njegovu komandnu odgovornost, izgleda da je veoma moguća optužnica Haškog tribunala. Kancelarija tužioca bi ga, u najmanju ruku, verovatno potražila kao ključnog svedoka protiv Miloševića i drugih.

On održava visok - i veoma politički - javni profil. Njegovi česti komentari i intervjui, kao i njegov običaj da uvlači političare u tekućim debatama u medijima, ukazuju na prezir prema demokratskom kodeksu vojne etike.⁷³

Međutim, prema samom Pavkoviću i njegovim podržavaocima u kabinetu Koštunice, on je jedina osoba sa dovoljno iskustva i uticaja koja može da reformiše VJ i da je pripremi za članstvo u Partnerstvu za mir i možda NATO-u. Pavković je javno izazvao one u DOS-u koji žele da ga odstrane, izjavljujući - lažno - da pritisak za njegovu smenu potiče samo iz domaće politike.⁷⁴ U stvari, nekoliko NATO zemalja, uključujući SAD, rekli su Koštunici da SRJ neće biti u stanju da pristupi Partnerstvu za mir dok se Pavković nalazi na aktivnoj dužnosti. Crnogorska i srpska vlada ga takođe veoma kritikuju.

Koštunica ga, međutim, vredno brani. Decembra 2001. godine odbacio je Pavkovićevu ostavku, izjavljujući da su ljudi koji zahtevaju njegovu smenu oni "koji prizivaju na suočavanje sa prošlošću, oni koji žele da nas prisile da priznamo kolektivnu krivicu i da se podvrgnemo nekoj vrsti psiho-drame". On je upozorio, ne po prvi put, da bi odlazak Pavkovića izazvao nestabilnost u VJ koja bi mogla ugroziti bezbednost države.⁷⁵ On je nazvao "skandaloznom" peticiju koju je otpočela omladinska organizacija Građanskog saveza Srbije (GSS), stranke u DOS-u, za smenu Pavkovića.

Koštuničina beskompromisnost je proširila jaz sa preostalim delom DOS-a. Đinđić je primetio da je pitanje Pavkovića jedno od "retkih pitanja u okviru Koštuničinog mandata" a po kome postoji jasan stav DOS-a.⁷⁶ Potpredsednik Čović je izjavio da "Pavković mora da ode".⁷⁷ Svilanović je otvoreno upozorio da je ovo jedan od uslova za članstvo u PzM.⁷⁸

Drugi oficir VJ na visokom položaju sa problematičnom biografijom je general Vladimir Lazarević, Pavkovićev naslednik na mestu komandanta Treće armije. U toku NATO bombardovanja 1999, on je bio na čelu Prištinskog korpusa treće armije, koji je bio odgovoran za samo Kosovo i koji je kontrolisao oblasti gde je došlo do značajnog etničkog čišćenja. Imajući u vidu ratni izveštaj o delovanju trupa kojima je komandovao, on je sasvim verovatno kandidat za optužnicu Haškog tribunala i njegova smena bi trebalo da bude jedan od preduslova za PzM.

⁷⁰ Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, op.cit.

⁷¹ "Godinama u vrhu", *VOJSKA*, decembar 2001.

⁷² "I KOS-u omogućeno da prisluškuje", *Nedeljni telegraf*, 22. avgust 2001.

⁷³ "Nebojša Pavković kritikovao GSS", *Glas javnosti*, 9. februar 2002. "Kritikuju me zlonamerni ili neupućeni", *Glas javnosti*, 25. decembar 2001.

⁷⁴ "Ne štitimo Mladića", *NIN*, 6. decembar 2001.

⁷⁵ "Koštunica: Pavković ponudio ostavku", *Radio B92*, 27. decembar 2001.

⁷⁶ "Đinđić: Pavković neće biti smenjen", *FoNet News Agency*, 26. decembar 2001.

⁷⁷ "Čović: Pavković mora da ide", *FoNet News Agency*, 25. decembar, 2001.

⁷⁸ "Goran Svilanović: Svi će u Hag", *Danas*, 25. decembar 2001.

Kao i Pavković, Lazarević se glasno ubacio u civilnu politiku. Predvidivo kritičan prema Haškom tribunalu, on je izjavio da koncept komandne odgovori ne postoji u vojsci i da mu je nepoznat.⁷⁹ On je takođe izjavio da su uslovi SAD za sertifikaciju "uvreda za Srbiju".⁸⁰

Od druge polovine 2001. godine, zvaničan časopis VJ *Vojska* otvoreno je glasno najavljivao reforme u vojsci. One su se svele, međutim, samo na Pavkovićevo odstranjivanje njegovih protivnika sa ključnih položaja, prinuđujući ih ponekad na odlazak u penziju, kao i na likvidaciju nekih nekretnina VJ i kupovinu novog oružja.

Koštunica je javno branio učinak VJ u pogledu reformi, izjavljujući da uslovi još uvek nisu prikladni, i da se prvo moraju regulisati granice SRJ (Crna Gora i Kosovo) i otkloniti pretnja po bezbednost na jugu Srbije.⁸¹ Istovremeno je takođe tvrdio - uprkos dokazima - da je *došlo* do značajnih reformi u vojsci.⁸²

Produženi anti-reformski stav Koštunice i Pavkovića verovatno da će sprečiti pristupanje Jugoslavije PzM. Pored ovoga, ovo takođe znači da će mnogo onih lojalnih Miloševiću ostati na ključnim položajima u vojsci, ometajući saradnju na saveznom nivou u pogledu ratnih zločina i sprovodeći uticaj na ključna pitanja u domaćoj i spoljnoj politici.

B. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP)

SRJ ima tri ministarstva unutrašnjih poslova (MUP): savezno, srpsko i crnogorsko. Srpsko je najveće, posle koga dolazi crnogorsko a zatim savezno.⁸³ Svako deluje, formalno, po instrukcijama svoje vlade.

Pored redovnih policijskih dužnosti, MUP Srbije i MUP Crne Gore imaju specijalne militarizovane jedinice koje se tipično obučavaju, naoružavaju i opremaju po višem standardu od redovnih jedinica VJ. Obe službe su učestvovala u značajnim organizovanim kriminalnim aktivnostima tokom Miloševićeve ere, često na zahtev vrhunskih vladinih zvaničnika, a mnogi oficiri su uzeli učešća u ratnim zločinima. Danas oni i dalje štite svoje prijatelje i dozvoljavaju im da se bave svojim nelegalnim sumnjivim poslovima.

Milošević je militarizovao i značajno povećao srpski MUP kao protivtežu VJ, u čiju je lojalnost sumnjao. Stvarna veličina srpskog MUP-a je državna tajna. Ekstrapolacija budžetskih brojki iz 1997. ukazuje da je tada možda imao približno 150.000 članova (uključujući rezerviste).⁸⁴ Tako bi u Srbiji odnos policajca prema građaninu iznosio 1:70. (Pre 1991. u Jugoslaviji je ovaj odnos iznosio 1:200, a evropski prosej je 1:300).

Današnji MUP je verovatno mnogo manji, možda sa otprilike 43.000, zbog programa ranog odlaska u penziju i raspuštanja rezervnih jedinica.⁸⁵ Sudeći po nedavnom javnom konkursu za nove uniforme, možda ima približno 23.000 uniformisanih policajaca.⁸⁶ Preostali rade u administraciji, kriminalističkoj istrazi ili Državnoj bezbednosti (DB).⁸⁷

MUP Srbije se ne nalazi ni pod kakvom ustavnom niti demokratskom kontrolom. Po republičkom ustavu, predsednik Srbije - Miloševićev prijatelj i optuženik Haškog tribunala Milutinović - "komanduje oružanim snagama u miru i ratu".⁸⁸ "Oružane snage" Srbije su *de facto* MUP. Posle oktobra 2000, DOS je marginalizovao Milutinovića, koji nema nikakvu ulogu u procesu vladanja niti obavlja svoja ustavna ovlašćenja. Iako bi ovo trebalo pozitivno ocenjivati, to isto tako znači da je ustav zaobiđen i da ne postoji *de jure* legalna kontrola nad srpskim MUP-om. Ovo je samo po sebi hitan razlog da se Milutinović ukloni sa scene prebacivanjem u Hag.

⁷⁹ *Politika*, 6. decembar 2001.

⁸⁰ "Zahtev američkog Senata je uvreda za državu i vojsku", *Radio B92*, 26. decembar 2001.

⁸¹ "Izraz savremenih potreba", *VOJSKA*, 18. oktobar 2001. Vojislav Koštunica, 9. oktobar 2001, na konferenciji "Civilna kontrola vojske", održane u Beogradu.

⁸² "Koštunica: Pavković ponudio ostavku", *Radio B92*, 27. decembar 2001.

⁸³ Savezni MUP je sasvim mali, sa manje od 1.000 pripadnika, i primarno se bavi obezbeđivanjem kako pojedinaca tako i zgrada u saveznoj jurisdikciji, kao što su ambasade. Savezni MUP ima veoma ograničen mandat i kao takav ne zaslužuje pažnju u ovom izveštaju.

⁸⁴ Babović, Budimir, *U trouglu državne sile*, Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, 2001, str.46-47.

⁸⁵ ICG intervju sa visokim zvaničnicima MUP-a i sa zapadnim diplomatama u Beogradu.

⁸⁶ Videti www.mup.sr.gov.yu.

⁸⁷ MUP je nedavno raspisao javni konkurs za 23.000 policijskih uniformi, što će navodno biti dovoljno za celokupnu uniformisanu policiju.

⁸⁸ Srpski ustav, član 5.

Srpski parlament odobrava budžet MUP-a, ali praktično ima malu kontrolu nad njegovim radom, troškovima ili praksom. Budžet MUP-a se iskazuje kao okrugla suma, bez analize pojedinačnih stavki. Iako srpski parlament ima Stalni odbor za bezbednost, kojim predsedava član DSS-a, Dragan Jocić, koji teoretski može pozvati svedoke i vršiti istragu, parlamentarci i osoblje nemaju iskustva u tome i stoga su primorani da se umesto toga oslanjaju na MUP-ov vlastiti veoma nerealističan godišnji izveštaj. Otuda je MUP uglavnom odgovarao samom sebi, a povremeno srpskoj vladi preko ministra unutrašnjih poslova. Ovo je u izvesnoj meri takođe i strukturni problem do koga dolazi zbog odsustva jasnih budžetskih ili računovodstvenih mehanizama. Srpski ministar finansija Đelić otpočeo je - uz pomoć Ministarstva finansija SAD - da osniva budžetski ured koji bi pomogao da se parlamentu omogući kontrola nad MUP-om. Sve do tada, odsustvo civilne demokratske kontrole i zdravog zakonodavstva trebalo bi da Srbiji stvara probleme sa SE, EU i Partnerstvom za mir.

1. Jedinica za specijalne operacije (JSO)

Kao deo militarizacije policije Milošević je stvorio sistem rangiranja koji podražava VJ (general, pukovnik, itd.). Pored toga, znatan deo policije ima vojno oružje (automatske puške, protiv-tenkovske rakete), šlemove i kamuflažne uniforme. U Policijskoj akademiji predaju i oficiri instruktori VJ.

U MUP-u Srbije, najvažnije militarizovane snage koncentrisane su oko Jedinice za specijalne operacije (JSO), isto tako poznate kao "crvene beretke" ili "Frenkijevi momci".⁸⁹ Slobodan Milošević je stvorio JSO kao protivtežu VJ, i koristio je za organizaciju etničkog čišćenja u Hrvatskoj, Bosni i kasnije na Kosovu. Njena navodna odgovornost za zločine privukla je interesovanje istraživača Haškog tribunala.

Veličina JSO izgleda da predstavlja još jednu državnu tajnu. Iako srpska vlada tvrdi da je JSO smanjena na nekoliko stotina trupa, ovo se ne može proveriti. Nezavisne procene veruju da se njena snaga kreće na nivou ojačanog bataljona. Mogla bi imati čak i 1.200 ljudi.

JSO je dobila bolju opremu i obuku od VJ, uključujući oklopne transportere za ljudstvo i vozila, protiv-avionsku i laku artiljeriju, savremenije protiv-tenkovske rakete, Hamer vozila (uvezena iz SAD uprkos embargu), Kevlar šlemove, mitraljeze (Browning M2.50 kalibra), automatske bacače (30mm) i helikoptere.

Iako se JSO smatrala za Miloševiću Pretorijansku stražu, ona je odigrala važnu ulogu u njegovom zbacivanju 5. oktobra 2000, kada je - u saglasnosti sa DOS-om - njeno odbijanje da puca na demonstrante u Beogradu otklonilo poslednju podršku režimu. Posle toga JSO je svoju lojalnost prebacila na vladu srpskog premijera Đinđića. Ovo je, međutim, nekoliko puta dovedeno u pitanje, primarno zbog Đinđićevih nedavnih postupaka sa Haškim tribunalom.

Početkom novembra 2001. godine JSO je uhapsila braću Banović, koje je Srbija zatim izručila Hagu radi suočavanja sa optužbama za ratne zločine. Oni su bili bivši članovi JSO jedinice koja je dejstvovala u Bosni tokom rata 1992-1995. Kada je JSO shvatio implikacije za jedinicu zbog hapšenja svojih bivših članova a u vezi sa ratnim zločinima, ona je blokirala glavnu saobraćajnicu kroz centralni deo Beograda sa oklopnim vozilima. Iako je pobuna smirena posle deset dana, JSO je još uvek sila sa kojom bi trebalo računati.

2. Dvosmislene reforme

Pobuna je nagnala Đinđićevu vladu da stavi JSO neposredno pod nadležnost ministra za unutrašnje poslove i vladu, koji sa svoje strane direktno odgovaraju Savetu za državnu bezbednost, koji je novo osnovan delimično i da bi se zauzdala JSO, a delimično i da bi se prevladali brojni problemi DOS-a u pogledu pokušaja reforme i kontrole DB.

Savetom predsedava Đinđić, a u njegove članove spadaju ministar unutrašnjih poslova Dušan Mihajlović, i pomoćnik ministra Nenad Milić; šef državne bezbednosti Andrija Savić i šef javne bezbednosti Sreten Lukić; Đinđićev kontroverzni savetnik Zoran Janjušević; podpredsednici Žarko Korać, Nebojša Čović i Momčilo Perišić; ministar poljoprivrede Dragan Veselinov i ministar pravde Vladan Batić. (DB daje dvanaestog člana Saveta). MUP podnosi izveštaje Savetu preko Mihajlovića, a Savet sa svoje strane podnosi izveštaje Đinđiću.

⁸⁹ Ovo ime potiče od njihovog komandanta, Franka Simatovića, koji je predvodio JSO u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu.

U slučaju jednakog broja glasova, Đinđić je ovlašćen da donese odluku. Iako je ovo ustavno telo, Savet izgleda da zaobilazi ustavnu odredbu Srbije kojom se komanda nad "oružanim snagama" (misleći, u praksi, na MUP) dodeljuje srpskom predsedniku Milutinoviću.

Kao što ovaj razvoj pokazuje, MUP je - za razliku od VJ - otpočeo sa procesom reformi u toku 2001. godine. One nisu sve, međutim, bile pozitivne. Jedna od problematičnijih bila je uvođenje *žandarmerije*, koja se izgleda formira oko jezgra specijalne anti-terorističke jedinice (SAJ), još jedne specijalne jedinice slične JSO u okviru Odeljenja za javnu bezbednost (RJB) srpskog MUP-a.

Veličina, dužnosti, odgovornosti i linija kontrole žandarmerije nisu definisane. Zadužena, navodno, da delimično oslobađa VJ od čuvanja granice, ona može preuzeti odgovornost za bezbednost na jugu Srbije. Neodređenost njene misije izazvala je nagađanja da će ona možda postati jezgro nove oružane snage na nivou republike kao protivteže sumnjive JSO.

Do druge problematične promene došlo je 30. januara 2001, kada je srpska vlada naimenovala Srećna Lukića da kao pomoćnik ministra unutrašnjih poslova rukovodi Odeljenjem za javnu bezbednost (RJB), što uključuje svu uniformisanu policiju i kriminalističke inspektore. U njegovo prethodno iskustvo spadalo je i naimenovanje za šefa uniformisane policije na Kosovu, tokom 1998-1999. Trupe pod njegovom komandom su navodno počinile brojne zločine i zloupotrebe, uključujući mučenja, nediskriminatorne napade, prisilna isterivanja, i vansudske egzekucije. Masakr u Račku u januaru 1999. možda su počinile snage MUP-a pod njegovom komandom.

U okviru kriterijuma Haškog tribunala o komandnoj odgovornosti Lukić bi se sasvim lako mogao naći optužen za ratne zločine. On je rođak već optuženih Milana i Sredoja Lukića, braće poznate po ubilačkim aktivnostima u oblasti Višegrada u Bosni.⁹⁰ Kada su srpske vlasti 1993. godine uhapsile Milana Lukića zbog kidnapovanja i nestanka devetnaest osoba iz voza u Štrpcima (Sandžak),⁹¹ general Lukić ga je nezakonito oslobodio. U toku leta 2000. Lukić je - tada na visokom položaju u MUP-u - postao poznat zbog brutalnosti pri disciplinovanju aktivista iz studentske organizacije *Otpor* i proganjanju nevladinih organizacija.

Imajući u vidu njegovu prošlost, dugotrajno prisustvo Lukića u MUP-u je zabrinjavajuće. Srpska vlada ga, ipak, podržava. Đinđić je izjavio da je bio "šokiran" kada je čuo da Haški tribunal istražuje Lukića,⁹² i da ne može da u ovoj stvari pruži podršku Hagu, dok je ministar unutrašnjih poslova Mihajlović tvrdio da je Lukić "odličan profesionalac sa briljantnom karijerom u policiji".⁹³ Pored Lukića, drugi viši zvaničnici u policijskim i bezbednosnim aparatima imaju sličnu prošlost, uključujući služenje na Kosovu, Bosni i Hrvatskoj.⁹⁴

Kriminalizacija MUP-a pod Miloševićem se ogleda u činjenici da MUP nije uspeo da reši bilo koje od serije istaknutih političkih ubistava uključujući i ministra odbrane Pavla Bulatovića, zamenika ministra unutrašnjih poslova Radovana Stojičića 'Badže', direktora JAT-a (nacionalne avionske kompanije) Žike Petrovića, i nezavisnog novinara/izdavača Slavka Ćuruvije, kao i nestanak Miloševićevog patrona-kasnije protivnika, Ivana Stambolića, kao i pokušaj ubistva tadašnjeg vođe opozicije Vuka Draškovića.

Odsustvo napretka se može povezati sa raširenim (ali nedokazanim) sumnjama da uglavnom MUP, a posebno DB stoje iza ovih incidenata. Iako su postojali bogati okolnosni dokazi koji povezuju MUP sa aktivnostima organizovanog kriminala, tek sa hapšenjem bivšeg šefa Državne službe bezbednosti, Radeta Markovića, i njegovog suđenja koje se odvija po optužbi za ubistvo četiri članka Draškovićevo Srpskog pokreta obnove (SPO), kao i otkrića velikih količina nezakonitih narkotika u sefu DB banke, počeli su da se pojavljuju konkretni dokazi.

Krajem 2001. godine OEBS, Skotland Jard iz Velike Britanije i Savet Evrope završili su jednu procenu kojom su preporučili da se Državna bezbednost (DB) odvoji od MUP-a, i pomogli su srpskoj vladi u pripremi nacrtu zakona. Ovaj poslednji se bavi mnogim od gore navedenih pitanja, uključujući civilnu i budžetsku kontrolu, i predviđa uvođenje ombudsmana, unutrašnjih kontrola nad policijom, zakona o DB, i poboljšanje u obuci policije.⁹⁵

⁹⁰ Videti ICG izveštaj o Balkanu br. 103, *Ratni zločinci u Republici Srpskoj u Bosni: Ko su ljudi u vašem susedstvu*, novembar 2000.

⁹¹ "Informacija o nekim ratnim zločinima počinjenim u Sandžaku u prethodnom periodu", Helsinški komitet za ljudska prava u Sandžaku, 2002.

⁹² Zoran Đinđić za Figaro, januar 2002.

⁹³ "Mihajlović: Lukić visoki profesionalac", *Radio B92*, 2. decembar 2001.

⁹⁴ Zapadni diplomatski izvor u Beogradu.

⁹⁵ "Evropa želi novi MUP", *Blic*, 24. decembar 2001.

Zakon bi trebalo da se pojavi pred srpskim parlamentom maja ili juna 2002. godine.⁹⁶ Ukoliko se usvoji i primeni, MUP će biti daleko ispred VJ u pogledu reformi, kao i po svojoj sposobnosti da pomogne tranziciju Srbije ka demokratskom društvu. Sve do tada, pretpostavljena nezavisnost JSO, odsustvo transparentnosti, nedostatak demokratske građanske kontrole nad ministarstvom i njegovim budžetom, kao i bliske veze sa organizovanim kriminalom, znače da je sposobnost MUP-a da podržava demokratsku tranziciju u Srbiji ograničena.

EU, NATO i SE mora da se zabrinu ne samo nad odsustvom civilne kontrole nad MUP-om, već takođe i prisustvom veoma obučanih, teško naoružanih specijalnih vojnih formacija u njemu, za koje bi bilo bolje da se nalaze pod komandom VJ, ili da se sasvim raspuste.

⁹⁶ ICG intervju sa izvorom iz MUP-a.

VI. SUSEDKI ODNOSI

Veze SRJ sa njenim susedima grafički ilustruju teškoće u unapređivanju regionalne stabilnosti. Diplomatski odnosi Beograda sa njena tri bivša partnera - Hrvatskom, Bosnom i Makedonijom - izgleda da se postepeno poboljšavaju. Susedi Srbije izgleda da, ipak, nisu ubeđeni da je zaista napuštena fantazija o "Velikoj Srbiji". Premijer Đinđić je možda rekao da on ne gaji nikakvu želju u tom pogledu, ali koalicija DOS-a se još nije deklarirala o karakteru Miloševićevih ratova. Izjave predsednika Koštunice su često dvosmislene.⁹⁷ I neki liberalniji političari iz Beograda su čak spremni za nezvanične diskusije o "zameni" Kosova za Republiku Srpsku.⁹⁸

Na više načina, uključujući finansiranje stranih vojnih tela i zadržavanje nelegalnih paralelnih struktura bezbednosti, SRJ i dalje zadaje brigu svojim susedima i podstiče nesigurnost i nestabilnost. EU, SE i NATO bi trebalo da ovo imaju na umu.

A. BOSNA I HERCEGOVINA

Ponašanje SRJ prema Bosni i Hercegovini i Dejtonskom mirovnom sporazumu bilo je opstruirajuće na mnogo načina, počev od vojne pomoći do povratka izbeglica. SRJ nije nikada ratifikovala sporazum. Iako je vlada izjavila da ovo predstoji, savezni parlament je bio blokiran.

Po pitanju da se Republika Srpska (RS) eventualno odvoji od Bosne, uloga SRJ je bila poražavajuća. SRJ je finansirala vojsku RS (VRS) od njenog osnivanja 1992. godine. Čitav oficirski korpus VRS od 1.700 ljudi nalazio se na platnom spisku VJ, a svi oni imaju dvostruki rang u VJ, obučavaju se u SRJ i primaju platu iz Beograda. Izgleda da je i podoficirski korpus (otprilike 2.300) bio plaćan iz Beograda.

U toku 2001. godine Beograd je naizmenično potvrđivao i poricao nastavljanje sa ovom praksom, iako su vlasti RS u Banja Luci potvrđivali Stalnom odboru za pitanja oružanih snaga u Bosni (SCMM) i OEBS-u da je to slučaj.⁹⁹ Nedavne diskusije ICG sa zvaničnicima OEBS-a u Bosni ukazuju da su čak i oni zbunjeni i nemaju načina da potvrde da li finansijska pomoć još pristiže. Srpski Helsinški komitet tvrdi da je tokom 2001. godine VRS primila približno \$13.6 miliona dolara od VJ.¹⁰⁰

Ovo predstavlja više od problema finansiranja. Komandne i kontrolne strukture VRS direktno se povezuju sa strukturama VJ, i autoritet se ponovo vraća Beogradu. Kao takva, VRS bi trebalo da se posmatra kao *de facto* i *de jure* deo VJ, a oni oficiri i podoficiri VRS koji imaju položaj u VJ i primaju platu od VJ mogu se smatrati za pripadnike strane armije. Kao takvi, njihovo prisustvo u Bosni predstavlja kršenje Aneksa 1/A Dejtonskog mirovnog sporazuma.¹⁰¹

Novac koji Beograd šalje u Banja Luku se ne pojavljuje u budžetu bilo VJ ili VRS, i ne postoji nikakvo previđanje ovog budžetskog procesa od strane izabраних demokratskih predstavnika u bilo kome gradu. Međunarodna zajednica je podsticala vlade RS i SRJ da ovu pomoć učine transparentnom - kao što je to Zagreb učinio sa bosanskim Hrvatima - i da je kanališu preko SCMM. Ovo tek treba da se desi. Kao jedan od preduslova Partnerstva za mir, NATO bi trebalo da zatraži od SRJ da ovu pomoć učini transparentnom, kao prvi korak ka njenom potpunom obustavljanju.

Mladen Ivanić, premijer RS je nedavno izjavio da će se prestati sa finansiranjem u 2002. godini. Savezna vlada je zatim objavila svoju odluku da će preseći finansijsku pomoć VRS od 1. marta 2002.¹⁰² Imajući u vidu da je VRS izgleda finansirana iz budžeta VJ, nad kojim savezna vlada nije imala uvida ili kontrole,

⁹⁷ Dobar pregled Koštuničine filozofije može se naći u Norman Cigar, *Vojislav Koštunica i budućnost Srbije* (Saqi Books/Bosanski institut, London 2001).

⁹⁸ ICG intervjui sa vodećim saveznim i srpskim političarima i zvaničnicima.

⁹⁹ Videti ICG izveštaj o Balkanu br. 118, *Nadnice za greh: Suočavanje sa Republikom Srpskom u Bosni*, 8. oktobar 2001. SCMM je uspostavljen na osnovu Dejtonskog ustava, čl. V,5.(b): "Članovi Predsedništva izabraće Stalni odbor za pitanja oružanih snaga koji će koordinirati aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Članovi predsedništva biće i članovi Stalnog odbora".

¹⁰⁰ Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, op.cit.

¹⁰¹ Ovo je dvostruko kršenje, u stvari, imajući u vidu da ove snage - koje tu ne bi trebalo ni u kom slučaju da budu prisutne - tada *ne* "postupaju u skladu sa teritorijalnim integritetom, suverenitetom, i političkom nezavisnošću Bosne i Hercegovine" (Član III.1).

¹⁰² "Prestaje finansiranje odbrane Republike Srpske", *FoNet*, 7. februar, 2002.

preostaje da se vidi kako će se ovo sprovesti. Sve tvrdnje se moraju smatrati neproverenim osim ako jugoslovenski političari i međunarodna zajednica ne mogu da pregledaju budžet VJ, što se neće desiti sve dok se Ministarstvo odbrane ne izbori za kontrolu ovog dokumenta od VJ.

SRJ isto tako nastavlja da vrši štetan politički uticaj u RS putem stranačkih kanala. Koštuničina DSS otvoreno podržava Srpsku demokratsku stranku (SDS).¹⁰³ Ova stranka - oduvek povezivana sa njenim prvim vođom Radovanom Karadžićem - dosledno je opstruirala primenu Dejtona na ratne zločince, povratak izbeglica i svojinskih prava (Aneks 7), dodelu Brčkog (Aneks 2), Ustavni sud (Aneks 4), ljudska prava (Aneks 6), očuvanje nacionalnih spomenika (Aneks 8), i javne korporacije (Aneks 9). Ona je otvoreno blokirala politiku međunarodne zajednice o ekonomskim i političkim reformama.

Imajući u vidu u velikoj meri negativnu ulogu SRJ u Bosni, kao i potencijalno pozitivnu ulogu koju bi ona mogla imati po pitanjima od ekonomskih i vojnih reformi do ljudskih prava, EU, NATO i SE bi trebalo da vrše pritisak na Beograd da uskladi svoju politiku sa međunarodnom zajednicom u Bosni pre no što odobri bliže udruživanje.

B. Kosovo

Odnosi između kosovskih Albanaca i srpskog stanovništva i dalje su izuzetno teški. Iako za ovo postoje različiti uzroci, ovo je svakako pogoršeno sadašnjom politikom Beograda u provinciji odupirući se politici međunarodne zajednice iznetoj u Rezoluciji UN Saveta bezbednosti (UNSCR) 1244. Njena promena bi približila međunarodnu zajednicu njenom cilju da ostvari stabilno Kosovo u okviru stabilnog regiona.

Ova politika ima izgleda za cilj da odvoji severno Kosovo od ostatka provincija i da ga pripoji Srbiji. Ovo izaziva napetost kod Albanaca na višem političkom nivou, ali isto tako i na svakodnevnom nivou, gde Srbi koji žive u enklavama moraju da ostvare interakciju sa svojim susedima. Napetosti na makro nivou brzo prodiru dole i povećavaju etničke tenzije a povremeno dovode do nasilja.

Nedavne diskusije između SRJ Koordinacionog centra za Kosovo i zvaničnika UNMIK-a pokazali su spremnost Beograda da saraduje sa poslednjim po pitanjima kao što su saradnja u održavanju reda i imovinska prava. Pored ovih uvertira, međutim, odnosi između UNMIK-a i vođa u srpskim enklavama su i dalje napeti.

U severnoj Mitrovici, angažovanje lokalnih Srba za Kosovsku policijsku službu otežano je zbog pretnji prema potencijalnim regrutima. UNMIK ima takođe teškoća u regrutovanju srpskih sudija i tužilaca za sudove na Kosovu, pošto se oni izlažu riziku da izgube jugoslovensku penziju ako rade za UNMIK.¹⁰⁴ U nekim zajednicama Srbi se aktivno obeshrabruju da koriste javne institucije, kao što su zdravstvene klinike i kulturni centri zajedno sa Albancima. U opštini južno od Prištine, potpuno renovirani kulturni centar ostaje prazan pošto Srbi nisu hteli da se slože da ga koriste i Albanci.¹⁰⁵ Rezolucija UN 1244 zahteva potpuno povlačenje svih snaga bezbednosti - uključujući policiju - sa Kosova. Njom se takođe predviđa kasniji povratak "malog dogovorenog broja (stotina, ne hiljada)" "jugoslovenskog i srpskog vojnog i policijskog osoblja". Ova odredba nije ispunjena, zbog neosporne procene UN da bi ponovno uključivanje osoblja bezbednosti SRJ predstavljalo radikalno i neodgovoran čin koji bi verovatno destabilizovao Kosovo.

Vodeći političari SRJ prave veliku buku od neuspeha međunarodne zajednice da ispuni ovaj element Rezolucije UN br. 1244, ali ne kriju da SRJ nelegalno održava, finansira i kontroliše snage bezbednosti - uključujući elemente MUP-a - unutar severnog Kosova. One, koje se najbolje vide kod takozvanih "Čuvara mostova" u severnoj Mitrovici, rade pod kontrolom Beograda, i prema vice-premijeru Čoviću (koji je odgovoran za politiku Beograda na Kosovu) i uz direktnu finansijsku podršku Beograda.¹⁰⁶ "Čuvari mostova" i udruženi elementi često izazivaju nered, a pokazali su da su u stanju da mobilišu mase za demonstracije protiv KFOR-a i međunarodnih zvaničnika.

¹⁰³ "Koštunica i Kalinić potpisali sporazum o saradnji", *Blic*, 7. juli 2001.

¹⁰⁴ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara o UNMIK-ovoj misiji na Kosovu*, 15. januar 2002. str.7 i sastanak ICG sa zvaničnicima UNMIK-a.

¹⁰⁵ ICG diskusija sa opštinskim zvaničnikom UNMIK-a.

¹⁰⁶ "Čović: Ne želim više da budem 'lopta' između Koštunice i Đinđića", *Nedeljni telegraf*, 21. novembar 2001.

Bez obzira ko kontroliše ili finansira ove snage, njihovo prisustvo podriva međunarodne napore da uspostavi vladavinu zakona. To je provokacija za kosovske Albance, i ne može se isključiti da ovo može u budućnosti izazvati veliko nasilje između ekstremista iz obe zajednice.

Druga aktivnost koja najviše podriva stabilnost na Kosovu je podrška Beograda "paralelnim strukturama", uglavnom u severnim oblastima sa većinskim Srbima. Ovo se kreće od održavanja potpunih paralelnih uprava u nekim opštinama za snabdevanje ustanova za obrazovanje i zdravstvo, i isplatu plata. Nije jasno koliki je tačan broj ljudi na Kosovu koji se nalazi na platnom spisku Beograda. Prema samom Čoviću, čak i 29.800 ljudi je bilo "na platnom spisku Republike Srbije" tokom 2001. godine.¹⁰⁷ Đinđić je otvoreno izjavio da je strategija njegove vlade da osnaži svoje prisustvo u državi "kroz pravosuđe, školstvo, zdravstvenu negu i bezbednost, ako ne na čitavoj teritoriji Kosova, tada bar na jednom delu njegove teritorije".¹⁰⁸ Ironično, srpska vlada koristi međunarodnu pomoć da finansira ove paralelne strukture.

Stalno održavanje ilegalnih paralelnih struktura, civilnih i bezbedonosnih sprečava UNMIK da uspostavi svoju vlast u delovima severnog Kosova. Ovo takođe predstavlja direktno krešenje Rezolucije UN br. 1244. Od veće opasnosti je napetost koja se ovako stvara sa stanovništvom kosovskih Albanaca, koji i sami imaju ilegalne paralelne strukture a koji sagledavaju ove srpske strukture kao dokaz ambicije Beograda da ponovo preuzme kontrolu nad Kosovom, ili bar kao prvi korak ka eventualnom odvajanju i mogućem pripajanju severnih oblasti.

Kako su sve ove politike u direktnoj suprotnosti sa politikom NATO-a, EU i SAD, proizilazi da SRJ ne bi trebalo da bude primljena u Partnerstvo za mir ili da zaključuje SSA, ili da I dalje prima pomoć SAD, sve dok se one ne izmene.

C. MAKEDONIJA

Za razliku od Bosne i Kosova, odnos SRJ sa Makedonijom nije uslovljen specifičnim međunarodnim obavezama. Prema tome, možda će biti teško da ga međunarodna zajednica podvrgne političkom uslovljavanju. Ipak, imajući u vidu zajedničke brige obe države u pogledu njihovih "Albanskih problema" i pokazatelja (koji se dalje opisuju) da postoje bilateralne veze u oblasti bezbednosti, nejasan odnos Beograda sa Skopljem zaslužuje ispitivanje.

Neki predlažu da slaba Makedonija ima interesa za savez sa Beogradom kao odbranom od ekspanzionističkog Kosova, i "Albanske nacije". Ono što je manje jasno jeste priroda interesovanja Beograda za Makedoniju, ali dokazi do sada ukazuju da ono još uvek postoji.

Sporazum o granici od januara 2001. između Beograda i Skoplja razbesnelo je kosovske Albance koji su to videli kao reafirmaciju srpskog suvereniteta nad granicama provincije. Posle toga se tvrdilo da je ovo doprinelo nastanku konflikta u Makedoniji.

Pored ovog aranžmana o granici Makedonija i Srbija su uspostavile blizak odnos u pogledu vojnog snabdevanja. Na osnovu makedonskih izvora SRJ je drugi izvor municije u ovoj zemlji (posle Ukrajine). Tokom poslednjeg tromesečja 2001, Beograd se složio da proda oružje Skoplju. Isto tako se složio da "transferiše" besplatno drugi materijal u Skoplje, kao deo raspodele imovine bivše Jugoslavije. Materijal u pitanju se primarno sastojao od teškog naoružanja: tenkova, artiljerije i helikoptera.

Počev od početka 2001, ICG je primio pouzdane izveštaje o vojnim formacijama "koje govore srpski" koje prelaze u severnu Makedoniju. Ovi izveštaji su praćeni sugestijama medija da su snage VJ i MUP-a aktivne u ovoj oblasti i da služe kao obezbeđenje etničkim srpskim selima, da obavljaju obuku makedonske vojske i paravojnih formacija, a da verovatno ometaju linije snabdevanja albanske gerile između Kosova i juga Srbije (Preševska dolina) i severne Makedonije.

Sredinom 2001, beogradska štampa je izvestila o snagama JSO u jednom etnički srpskom selu u Makedoniji i zatim tajanstveno začutala. Zapadni diplomatski izvori u Skoplju su zatim potvrdili ICG-u prisustvo jugoslovenskih snaga bezbednosti u Makedoniji. Kasno 2001, ICG je dobio potvrdu od dva vladina zvaničnika na visokom položaju u Beogradu da su oružane snage SRJ zaista aktivne unutar

¹⁰⁷ "Čović: Ne želim više da budem 'lopta' između Koštunice i Đinđića", *Nedeljni telegraf*, 21. novembar 2001.

¹⁰⁸ "Đinđić: Nema ličnih sporova sa Koštunicom", *FoNet*, 13. februar 2002. ("Država" u pitanju je verovatno Republika Srbija). Uticaj Beograda se video u nedavnoj smeni direktora Zdravstvenog centra u Mitrovici, kojim se rukovodi i koji se potpuno finansira iz Beograda.

Makedonije. Nedavno su izvori iz Makedonije izjavili ICG da srpske snage bezbednosti obučavaju makedonske trupe.

Istovremeno vlada široko uverenje da je Beograd bio takođe izvor oružja za etničke Albanske ONA pobunjenike u Makedoniji. Ako je to tačno, to može ukazivati da materijalni interesi Beograda od prodaje oružja nadmašuju njegove političke interese. Neki pak ukazuju da bi Beograd imao koristi od još više sukoba u Makedoniji što bi potvrdilo da su Albanci izvor nestabilnosti u regionu i što bi ojačalo ulogu Srba kako na Preševu tako i na Kosovu.

Srpski potpredsednik vlade Čović je posetio Skoplje 23. januara 2002, da bi se sastao sa vođama Makedonije, kao što on to često čini. Ovom prilikom, međutim, on je održao konferenciju za štampu, koju je pohvalila međunarodna zajednica, zalažući se za primenu Ohridskog okvirnog sporazuma za rešavanja unutrašnjeg konflikta u Makedoniji. Čović je takođe podržao "sasecanje terorizma u korenu" i obračun sa "kriminalnim aktivnostima", koji su uglavnom eufemizmi za postupak prema Albancima.¹⁰⁹

EU, SAD, NATO i OEBS aktivno podržavaju Ohridski sporazum. Tokom 2001. godine NATO je prikupljao oružje od ONA, i on ostaje u Makedoniji da bi štiti posmatrača OEBS-a i policijske savetnike, i da održava vezu sa članovima bivše ONA i makedonske vojske i policije. Uprkos uspeha njegove operacije Neophodna žetva i stvaranju prostora za prekid neprijateljstava, većina Makedonaca - i spoljnih eksperata - ne veruju da je ONA razoružana. Istovremeno, vlada u Skoplju i dalje nabavlja oružje.

Iako ne postoji međunarodni embargo na oružje za Makedoniju, NATO i EU su obeshrabrile nekoliko zemalja - uključujući Ukrajinu i Bugarsku - da prodaju oružje Skoplju, u nadi da će ovo umanjiti iskušenje da se sporovi rešavaju nasilnim načinom. Oni su takođe vršili pritisak na makedonsku vladu da obuzda neregularne policijske jedinice.

Prodaja oružja Makedoncima i Abancima može podrivati međunarodne napore i šansu Makedonije da izbegne dalji konflikt. Kako EU i NATO razmatraju mogućnost da će SRJ zatražiti bliže udruživanje, oni bi trebalo da od nje zatraže da uskladi svoju politiku u Makedoniji.

Imajući u vidu međunarodno interesovanje za stabilizaciju u Makedoniji i na Kosovu, međunarodna zajednica bi trebalo da obeshrabri bilo kakav "anti-albanski" savez između Skoplja i Beograda. SRJ bi trebalo da otkrije svoje učešće u Makedoniji, uključujući ulogu i komandnu strukturu bilo kakvih oružanih snaga. Ona bi trebalo da objasni da li se one tamo nalaze na osnovu nekog zvaničnog zahteva od strane države, nekih ad hoc aranžmana sa izvesnim zvaničnicima, ili isključivo po nahodanju samog Beograda.

Dalje, u tandemu sa pokušajem da se kontroliše isporuka oružja iz SRJ (i na druga mesta), NATO i UNMIK moraju da značajno povećaju napore za kontrolu granice i da razbiju ekstremiste i snabdevače oružjem koji se nalaze na Kosovu.

¹⁰⁹ U jednom intervjuu sa ICG na dan 28. januara, makedonski premijer Ljupčo Georgievski je porekao da je Čović, na privatnom sastanku s njim, doneo bilo kakvu "poruku o saradnji sa međunarodnom zajednicom".

VII. ZAKLJUČAK

Tranzicija u SRJ nije završena. U većini slučajeva reforma je jedva otpočela. Moćne snage ometaju napredak, od kojih su mnoge povezane sa starim strukturama i posvećene - možda delimično i po inerciji - sprovođenju Miloševićeve politike koja je dovela do regionalne nestabilnosti. Ovo se posebno odnosi na to da su korumpirani odnosi između organizovanog kriminala, vojske, ratnih zločinaca, biznisa i policije možda oslabljeni, ali su još i dalje u znatnoj meri očuvani. Obim i dubina teškoća sa kojima se SRJ suočava znače da je političarima lakše da izbegavaju veće reforme i da se provlače kroz ovo. Bez pritiska od spolja malo šta će se promeniti.

Kako međunarodna zajednica pomaže SRJ u njenom nastojanju ka normalizaciji i uvažavanju, ona mora shvatiti da SRJ još uvek značajno izaziva regionalnu nestabilnost. Ona mora da se odupre iskušenju da menja pravila za Beograd. Niti bi trebalo da pribegne pogrešnom pristupu iz početka devedesetih, koji je rezidualno još jak u zapadnim prestonicama da smatra da je SRJ (i Srbija) centralna snaga na Zapadnom Balkanu. SRJ bi pre trebalo da se ocenjuje sa istim visokim standardima koji se zahtevaju od Hrvatske i Bosne od kraja devedesetih, i da se očekuje isti stepen konstruktivnog ponašanja koji je pokazao Zagreb u periodu posle Tuđmana.

Ovaj izveštaj detaljno pokriva ključne oblasti, počev od građanske kontrole nad vojskom, do poštovanja ljudskih prava i poštovanja međunarodne politike u regionu. Međunarodna zajednica bi trebalo da definiše šta SRJ može i šta bi trebalo da konstruktivno doprinese miroljubivom rešavanju postojećih regionalnih problema. Ona bi zatim trebalo da zahteva od SRJ, u zamenu za članstvo u međunarodnim organizacijama i finansijsku pomoć, da usvoji novu konstruktivnu politiku.

Beograd/Brisel, 7. mart 2002.

PRIOLOG A

KARTA BIVŠE JUGOSLAVIJE

Map No. 3689 Rev. 9 UNITED NATIONS
March 1997

Department of Public Information
Cartographic Section

PRILOG B

O MEĐUNARODNOJ KRIZNOJ GRUPI

Međunarodna krizna grupa (ICG) je privatna, multinacionalna organizacija angažovana na jačanju sposobnosti međunarodne zajednice da predviđa, razume i preduzima mere da spreči i kontejnira sukobe.

Pristup ICG-a se zasniva na istraživanju na terenu. Timovi političkih analitičara, sa sedištem u zemljama sa rizikom od sukoba, prikupljaju informacije iz brojnih različitih izvora, procenjuju lokalne uslove i daju regularne analitičke izveštaje sa praktičnim preporukama ključnim donosiocima odluka u međunarodnoj zajednici.

ICG izveštaji se široko distribuiraju zvaničnicima u ministarstvima inostranih poslova i međunarodnim organizacijama i istovremeno su generalno na raspolaganju preko Internet sajta ove organizacije, www.crisisweb.org. ICG tesno saraduje sa vladama i onima koji imaju uticaja na njih, uključujući i medije, radi isticanja svoje krizne analize i stvaranja podrške za svoje političke predloge. Upravni odbor ICG-a - koji uključuje istaknute ličnosti iz polja politike, diplomatije, biznisa i medija - direktno se angažuje u nastojanju da ICG izveštaji i preporuke dospu u žižu pažnje kreatora politike na visokim položajima širom sveta. Na čelu ICG-a je bivši finski predsednik Maartti Ahtisaari; bivši ministar inostranih poslova Australije Gareth Evans je predsednik i izvršni direktor od januara 2000. godine.

Međunarodno sedište ICG-a je u Briselu, sa zastupništvima, u Vašingtonu, Njujorku i Parizu. Organizacija sada radi na terenskim projektima u više od dvadeset zemalja i regiona koje je zahvatila kriza na četiri kontinenta, uključujući Alžir, Burundi, Ruandu, Demokratsku republiku Kongo, Sijera Leone, Sudan i Zimbabve u Africi; Mijanmar, Indoneziju, Kirgizstan, Tadžikistan i Uzbekistan u Aziji; Albaniju, Bosnu, Kosovo, Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju u Evropi; i Kolumbiju u Latinskoj Americi.

ICG isto tako izvodi i štampa originalna istraživanja o opštim pitanjima u vezi sprečavanja sukoba i njihove kontrole. Posle napada na Sjedinjene američke države 11. septembra 2001. ICG je pokrenuo veliki novi projekat o globalnom terorizmu, sa ciljem da spoji ono što ICG radi u postojećim programskim oblastima i uspostavi nov geografski fokus na Srednji istok (sa terenskom kancelarijom u Amanu) i Pakistanu/Avganistanu (sa terenskom kancelarijom u Islamabadu). Nove kancelarije počele su sa radom decembra 2001.

ICG finansiraju vlade, dobrotvorne fondacije, kompanije i individualni donatori. Trenutno sledeće vlade obezbeđuju finansijska sredstva: Australija, Kanada, Danska, Finska, Francuska, Nemačka, Irska, Japan, Luksemburg, Holandija, Norveška, Republika Kina (Tajvan), Švedska, Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Fondacije i sektor privatnih donatora, uključuju Fondaciju Ansary, Karnegi Korporaciju iz Njujorka, Ford fondaciju, Fondaciju William and I Flora Hewlett, Fondaciju Charles Stewart Mott, Institut Otvorenog društva, Fond Ploughshares i Sasakava mirovnu fondaciju.

Mart 2002.

PRILOG C

ICG IZVEŠTAJI I INFORMATIVNI MATERIJAL

AFRIKA

ALŽIR

Kriza u Ažiru: Nije još sve govoto, Izveštaj o Africi br. 24, 20. oktobar 2000. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Gradanski konsenzus: Upropašćena inicijativa za mir, Izveštaj o Africi br. 31, 9. juli 2001. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Privreda Alžira: Circulus vitiosus nafte i nasilja, Izveštaj o Africi br. 36, 26. oktobar 2001. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

BURUNDI

Efekat Mendela: Evaluacija i perspektive procesa za mir u Burundiju, Izveštaj o Africi br. 20, 18. april 2000. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Deblokada mirovnog procesa u Burundiju: Političke stranke, politički zatvorenici i sloboda štampe, Informacija o Africi, 22. juni 2000.

Burundi: Kritična pitanja, političke stranke, sloboda štampe i politički zatvorenici, Izveštaj o Africi br. 23, 12. juli 2000. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Mirovni proces u Burundiju: Ozbiljni izazovi na vidiku, Informacija o Africi, 27. avgust 2000.

Burundi: Ni rat, ni mir, Izveštaj o Africi br. 25, 1. decembar 2000. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Burund: Razbijanje zastoja, hitno potreban novi okvir za pregovore, Izveštaj o Africi br. 29, 14. maj 2001. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Burundi: 100 dana da mirovni proces opet proradi, Izveštaj o Africi br. 33, 14. avgust 2001. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

DEMOKRATSKA REPUBLIKA KONGO

Borba za Kongo: Anatomija jednog ružnog rata, Izveštaj o Africi br. 26, 20. decembar 2000. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Od Kabilje do Kabilj: Izgledi za mir u Kongu, izveštaj o Africi br. 27, 16. mart 2001.

Razoružavanje Konga: Investicije u sprečavanje konflikta, Informacija o Africi, 12. juni 2001.

Među-kongoanski dijalog: Pokerska laž ili politički pregovor? Izveštaj o Africi br. 37, 16. novembar 2001. (može se dobiti takođe i na engleskom jeziku)

Razoružavanje Konga: Startovanje DDRRR da bi se sprečio dalji rat, Izveštaj o Africi br. 38, 14. decembar 2001..

RUANDA

Uganda i Ruanda: Prijatelji ili neprijatelji? Izveštaj o Africi br. 15, 4. maj 2000.

Međunarodni krivični tribunal za Ruandu: odgođena pravda, Izveštaj za Afriku br. 30, 7. juni 2001.
(može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

“Konsenzualna demokratija” u post-genocidnoj Ruandi: Evaluacija okružnih izbora tokom marta 2001., Izveštaj o Africi br. 34, 9. oktobar 2001.

Ruanda/Uganda: Opasan rat nerava, Informacija o Africi, 21. decembar 2001..

SIJERA LEONE

Sijera Leone: Vreme za novu vojnu i političku strategiju, izveštaj o Africi br. 28, 11. april 2001..

Sijera Leone: Zbrinjavanje neizvesnosti, Izveštaj o Africi br. 35, 24. oktobar 2001.

Sijera Leone: Zreli za izbore? Informacija o Africi, 19. decembar 2001.

SUDAN

Bog, nafta i zemlja: Izmena ratne logike u Sudanu, Izveštaj o Africi br. 39, 28. januar 2002..

ZIMBABVE

Zimbabve: Na raskrsnici, Izveštaj o Africi br. 22, 10. juli 2000.

Zimbabve: Tri meseca posle izbora, Informacija o Africi, 25. septembar 2000.

Zimbabve u krizi: Pronalaženje puta napred, Izveštaj o Africi br. 32, 13. juli 2001.

Zimbabve: Vreme za međunarodnu akciju, Informacija o Africi, 12. oktobar 2001. Informacija o Africi, 11. januar 2002.

Zimbabve-izbori: Rizici po južnu Afriku, Informacija o Africi, 11. januar 2002.

Bučne pretnje ostaju samo pretnje: Međunardni odgovor na krizu u Zimbabveu, Izveštaj o Africi br. 40, 25. januar 2002.

KAMBODŽA

Kambodža: Neuhvatljiva dividenda mira, Izveštaj o Aziji br. 8, 11. avgust 2000.

CENTRALNA AZIJA

Centralna Azija: Krizno stanje u tri države, Izveštaj za Aziju br. 7, 7. avgust 2000 (može se dobiti takođe i na ruskom jeziku)

Nedavno nasilje u centralnoj Aziji: Uzroci i posledice, Informacija o centralnoj Aziji, 18. oktobar 2000.

Islamistička mobilizacija i regionalna bezbednost, Izveštaj o Aziji br. 14, 1. mart 2001. (može se dobiti takođe i na ruskom jeziku)

Inkubatori konflikta: Lokalizacija siromaštva i socijalnih nemira u centralnoj Aziji, Izveštaj o Aziji br. 16, 8. juni 2001.

Centralna Azija: Pukotine na novoj mapi bezbednosti, Izveštaj o Aziji br. 20, 4. juli 2001.

Uzbekistan na udaru: represija i nestabilnost, Izveštaj o Aziji br. 21, 21. avgust 2001.

Kirgistan na udaru: Nevolje na "Ostrvu demokratije", Izveštaj o Aziji br. 22, 28. avgust 2001.

Perspektive centralne Azije na dan 11. septembra i Afganistanska kriza, Informacija o centralnoj Aziji, 28. septembar 2001. (može se dobiti takođe i na francuskom jeziku)

Centralna Azija: Droga i konflikt, Izveštaj o Aziji br. 25, 26. novembar 2001.

Avganistan i centralna Azija: Prioriteti za rekonstrukcija i razvoj, Izveštaj o Aziji br. 26, 27. novembar 2001.

Tadžikistan: Neizvestan mir, Izveštaj o Aziji br. 30, 24. decembar 2001.

INDONEZIJA

Indonežanska kriza: Hronična ali ne i akutna, Izveštaj o Aziji br. 6, 31. maj 2000.

Maluku kriza u Indoneziji: Problemi, Informacija o Indoneziji, 19. juli 2000.

Indonezija: Obuzdavanje vojske, Izveštaj o Aziji br. 9, 5. septembar 2000.

Aceh: Povećanje napetosti, Informacija o Indoneziji, 7. decembar 2000.

Indonezija: Prevazilaženje ustava i haosa u Maluku, Izveštaj o Aziji br. 10, 19. decembar 2000.

Indonezija: Imunitet versus polaganja računa za grube povrede ljudskih prava, izveštaj o Aziji br. 12, 2. februar 2001.

Indonezija: Nacionalna reforma policije, Izveštaj o Aziji br. 13, 20. februar 2001. (može se dobiti takođe i na indonežanskom jeziku)

Predsednička kriza u Indoneziji, Informacija o Indoneziji, 21. februar 2001.

Rđav dug: Politika finansijskih reformi u Indoneziji, Izveštaj o Aziji br. 15, 13. mart 2001.

Indonežanska predsednička kriza: Drugi krug, Informacija o Indoneziji 21. maj, 2001.

Aceh: Zašto vojna sila neće dovesti do trajnog mira, Izveštaj o Aziji br. 17, 12. juni 2001. (može se dobiti takođe i na indonežanskom jeziku)

Aceh: Da li autonomija može da spreči konflikt? Izveštaj o Aziji br. 18, 27. juni 2001.

Komunalno nasilje u Indoneziji: Lekzije iz Kalimantanana, Izveštaj o Aziji br. 19, 27. juni 2001.

Veze Indonezije i SAD vojske: Informacija o Indoneziji, 18. juli, 2001.

Megawati predsedništvo, Informacija o Indoneziji, 10. septembar, 2001.

Indonezija: Kraj represije na Irijskoj Jaya, Izveštaj o Aziji br. 23, 20. septembar 2001.

Indonezija: Nasilje i radikalni Muslimani, Informacija o Indoneziji, 10. oktobar 2001.

Indonezija: Prirodni izvori i sprovođenje zakona, Izveštaj o Aziji br. 29, 20. decembar 2001.

Indonezija: Traganje za mirom u Maluku. Izveštaj o Aziji br. 31, 8. februar 2002.

MIJANMAR

Burma/Mijanmar: Koliko je jak vojni režim? Izveštaj o Aziji br. 11, 21. decembar 2000.

Mijanmar: Uloga civilnog društva, Izveštaj o Aziji br. 27, 6. decembar 2001.

Mijanmar: Gledište na svet vojnog režima, Izveštaj o Aziji br. 28, 7. decembar 2001.

ALBANIJA

Albanija: Stanje nacije, Izveštaj o Balkanu br. 87, 1. mart 2000.

Lokalni izbori u Albaniji, Test stabilnosti i demokratije, Informacija o Balkanu, 25. avgust 2000.

Parlamentarni izbori u Albaniji 2001, Informacija o Balkanu, 3. avgust 2001.

BOSNA

Uskraćena pravda: Pojedinci izgubljeni u pravnom lavirintu, Izveštaj o Balkanu br. 86, 23. februar 2000.

Evropski vs. bosanski standardi ljudskih prava, Prikaz priručnika 14. april, 2000.

Reunifikacija Mostara: Mogućnosti za napredak, izveštaj o Balkanu br. 90, 19. april, 2000.

Opštinski izbori u Bosni za 2000: Pobednici i gubitnici, Izveštaj o Balkanu br. 91, 28. april, 2000.

Razbijena blokada bosanskih izbeglica: Da li je međunarodna zajednica spremna? Izveštaj o Balkanu br. 95, 31. maj, 2000.

Ratni zločinci u bosanskoj Republici Srpskoj, Izveštaj o Balkanu br. 103, 02. novembar, 2000.

Novembarski izbori u Bosni: Dejton posrce, Izveštaj o Balkanu br. 104, 18. decembar, 2000.

Preokretanje konflikta u prednost: Mapa za integraciju Hrvata u Bosnu i Hercevinu, Izveštaj o Balkanu br. 106, 15. mart, 2001.

Bez ranog izlaza: NATO-ov dalji izazov u Bosni, Izveštaj o Balkanu br. 110, 22. maj, 2001.

Nesigurna privreda Bosne: Još uvek zatvorena za biznis, Izveštaj o Balkanu br. 115, 7. avgust, 2001 ((može se dobiti takođe i na srpskohrvatskom jeziku)

Nadnice za greh: Suočeljavanje sa Republikom Srpskom u Bosni, Izveštaj o Balkanu br. 118, 8. oktobar 2001 (može se dobiti takođe i na srpskohrvatskom jeziku)

Bosna: Rekonstrukcija međunarodne mašinerije, Izveštaj o Balkanu br. 121, 29. novembar 2001.

HRVATSKA

Suočavanje sa ratnim zločinima, Informacija o Balkanu, 16. oktobar, 2001.

KOSOVO

Kosovski Albanci u sprskim zatvorima: Nedovršeni posao Kosova, Izveštaj o Balkanu br. 85, 26. januar, 2000.

Šta se desilo sa OVK? Izveštaj o Balkanu br. 88, 3. mart, 2000.

Kosovska čivija: Prevladavanje podele u Mitrovici, Izveštaj o Balkanu br. 96, 31. maj, 2000.

Zahtevi stvarnosti: Dokumentovanje kršenja međunarodnog humanitarnog prava na Kosovu 1999, Izveštaj o Balkanu, 27. juni, 2000.

Izbori na Kosovu: Kretanje ka demokratiji? Izveštaj o Balkanu br. 97, 7. juli 2000.

Izveštaj o uspehu u radu na Kosovu, Izveštaj o Balkanu br. 100, 28. avgust, 2000.

Reakcije na Kosovu na pobedu Koštunice, Izveštaj o Balkanu, 10. oktobar, 2000.

Religija na Kosovu, Izveštaj o Balkanu br. 105, 31. januar, 2001.

Izbori prekretnice na Kosovu, Izveštaj o Balkanu br. 120, 21. novembar 2001 (može se dobiti takođe i na srpskohrvatskom jeziku)

Kosovo: Strategija ekonomskog razvoja, Izveštaj o Balkanu br. 123, 19. decembar, 2001.

Putokazi na Kosovu (I): Rešavanje konačnog statusa, Izveštaj o Balkanu br. 124, 1. mart, 2002.

Putokazi na Kosovu (II: Unutrašnji pokazatelji, Izveštaj o Balkanu br. 125, 1. mart, 2002.

MAKEDONIJA

Etnički Albanci u Makedoniji: Premošć'avanje razdora, Izveštaj o Balkanu br. 98, 2. avgust, 2000.

Makedonska vlada očekuje nevolje na lokalnim izborima, Informacija o Balkanu, 4. septembar, 2000.

Makedonsko pitanje: Reforma ili pobuna, Izveštaj o Balkanu br. 109, 5. april, 2001.

Makedonija: Poslednja šansa za mir, Izveštaj o Balkanu br. 113, 20. juni, 2001.

Makedonija: Još uvek klizavo, Informacija o Balkanu, 27. juli, 2001.

Makedonija: Rat na čekanju, Informacija o Balkanu, 15. avgust, 2001.

Makedonija: Ispunjavanje bezbedonosnog vakuuma, Informacija o Balkanu, 8. septembar, 2001.

Ime Makedonije: Zašto je spor važan i kako ga rešiti, Izveštaj o Balkanu br. 122, 10. decembar, 2001.

CRNA GORA

Crna Gora: U senci vulkana, Izveštaj o Balkanu br. 89, 21. mart, 2000.

Socijalistička narodna partija Crne Gore: Lojalna opozicija? Izveštaj o Balkanu br. 92, 28. april, 2000.

Lokalni izbori u Crnoj Gori: Ispitivanje nacionalne temperature, Osnovna informacija, 26. maj, 2000.

Lokalni izbori u Crnoj Gori: Još o istom, Informacija o Balkanu, 23. juni, 2000.

Crna Gora: Kojim putem sada? Informacija o Balkanu, 30. novembar, 2000.

Crna Gora: Usmeravanje ka nezavisnosti? Izveštaj o Balkanu br. 107, 28. mart, 2001.

Crna Gora: Vreme za odluku, predizborna informacija, 18. april, 2001.

Crna Gora: Rešavanje blokade o nezavisnosti, Izveštaj o Balkanu br., 114, 1. avgust, 2001.

SRBIJA

Ušančena opozicija u Srbiji, Izveštaj o Balkanu br. 94, 30. maj, 2000.

Trgovina žitom u Srbiji: Miloševćeva skrivena žetva gotovine, Izveštaj o Balkanu br. 93, 5. juni, 2000.

Srbija: Miloševićev režim uoči septembarskih izbora, Izveštaj o Balkanu br. 99, 17. avgust, 2000.

Sadašnji pravni status Republike Jugoslavije (SRJ) i Srbije i Crne Gore, Izveštaj o Balkanu br. 101, 19. septembar, 2000.

Jugoslovenski predsednički izbori: Trenutak istine srpskog naroda, Izveštaj o Balkanu br. 102, 19. septembar, 2000.

Sankcije protiv Savezne republike Jugoslavije, Informacija o Balkanu, 10. oktobar, 2000.

Srbija pred decembarske izbore, Informacija o Balkanu, 20. decembar, 2000.

Pravedna razmena: Pomoć Jugoslaviji za regionalnu stabilnost, Izveštaj o Balkanu br. 112, 15. juni, 2001.

Mir na Preševu: Brzo smirivanje ili dugotrajno rešenje Izveštaj o Balkanu br. 116, 10. avgust, 2001.

Tranzicija u Srbiji: Reforme pod opsadom, Izveštaj o Balkanu br. 117, 21. septembar, 2001 (može se dobiti takođe i na srpskohrvatskom jeziku)

REGIONALNI IZVEŠTAJI

Posle Miloševića: Praktičan dnevni red za trajni mir na Balkanu, Izveštaj o Balkanu br. 108, 26. april, 2001.

Milošević u Hagu: šta to znači za Jugoslaviju i za region, Informacija o Balkanu, 6. juli, 2001.

Bin Laden i Balkan: Politika anti-terorizma, Izveštaj o Balkanu br. 119, 9. novembar, 2001.

IZVEŠTAJI O POJEDINAČNIM PITANJIMA

HIV/SIDA kao problem bezbednosti, Problemski izveštaj br. 1, 19. juni, 2001.

Sposobnost EU da odgovori na krizu: Institucije i procesi za sprečavanje i kontrolu konflikata, Problemski izveštaj br. 2, 26. juni, 2001.

Evropski ured za humanitarnu pomoć (ECHO: Odgovor na krizu u sivoj zoni, Informacija o problemu, 26. juni, 2001.

PRILOG D

ČLANOVI UPRAVNOG ODBORA ICG-a

Martti Ahitisaari, Predsednik

Bivši predsednik Finske

Stephen Solarz, Potpredsednik

Bivši kongresmen SAD

Gareth Evans, Predsednik

Bivši ministar spoljnih poslova Australije

Morton Abramowitz

Bivši pomoćnik državnog sekretara SAD; bivši ambasador SAD u Turskoj

Kenneth Adelman

Bivši ambasador SAD i zamenik stalnog predstavnika u UN

Richard Allen

Bivši ŠEF Veća za nacionalnu bezbednost SAD i savetnik za nacionalu bezbednost

Hushang Ansary

Bivši ministar Irana i ambasador;

Predsedavajući, Parman grupa, Houston

Louise Arbour

Sudija Vrhovnog suda, Kanada

Bivši glavni tužilac, Međunarodni sud za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji

Oscar Arias Sanchez

Bivši predsednik Kosta Rike; Nobelova nagrada za mir, 1987

Ersin Arioglu

Predsedavajući, Yapi Merkezi

Paddy Ashdown

Bivši lider liberalnih demokrata, Ujedinjeno Kraljevstvo

Zainab Bangura

Direktor, Kampanja za dobro upravljanje, Sijera Leone

Alan Blinken

Bivši ambasador SAD u Belgiji

Emma Bonino

Član Evropskog parlamenta; bivši Komesar Evrope

Maria Livanos Cattai

Generalni sekretar, Međunarodna trgovinska komora

Eugene Chien

Zamenik generalnog sekretara Predsednika, Tajvan

Wesley Clark

Bivši Vrhovni komandant Udruženih snaga NATO-a, Evropa

Jacques Delors

Bivši predsednik Evropske komisije

Uffe Ellemann-Jensen

Bivši ministar inostranih poslova Danske

Gernot Erler

Potpredsednik, Socijaldemokratska partija, Bundestag

Mark Eyskens

Bivši premijer Belgije

Yoichi Funabashi

Novinar i pisac

Bronislaw Geremek

Bivši ministar inostranih poslova Poljske

I.K. Gujral

Bivši premijer Indije

Han Sung-Joo

Bivši ministar inostranih poslova Koreje

El Hassan bin Talal

Predsedavajući, Forum Arapske misli

Marianne Heiberg

Stariji istraživač, Norveški institut za međunarodne poslove

Elliot F Kulick

Predsedavajući, Pegasus International

Joanne Leedom-Ackerman

Pisac i novinar

Todung Mulya Lubis

Advokat za ljudska prava i autor

Allan J MacEachen

Bivši potpredsednik vlade Kanade

Barbara McDougall

Bivši Državni sekretar spoljnih poslova, Kanada

Matthew McHugh

Savetnik Predsednika, Svetska banka

Mo Mowlam

Bivši Britanski državni sekretar za Severnu Irsku

Christine Ockrent

Novinar

Timothy Ong

Predsedavajući, Asia Inc magazine

Wayne Owens

Predsednik, Centar za mir Srednjeg istoka i ekonomsku saradnju

Cyril Ramaphosa

Bivši generalni sekretar, Afrički nacionalni kongres; predsedavajući, New Africa Investmenst Ltd.

Fidel Ramos

Bivši predsednik Filipina

Michel Rocard

Član Evropskog parlamenta; bivši premijer Francuske

Volker Ruhe

Potpredsednik, Hrišćanski demokrati, Bundestag; bivši ministar odbrane Nemačke

Mohamed Sahnoun

Specijalni savetnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija

William Shawcross

Novinar i autor

Michael Sohlman

Izvrši direktor Nobelove fondacije

George Soros

Predsedavajući, Institut za otvoreno društvo

Eduardo Stein

Bivši ministar inostranih poslova Gvatemale

Par Stenback

Bivši ministar inostranih poslova, Finska

Thorvald Stoltenberg

Bivši ministar inostranih poslova, Norveška

William O Taylor

Počasni Predsedavajući, The Boston Globe

Ed van Thijn

Bivši ministar unutrašnjih poslova, Holandija; bivši gradonačelnik Amsterdama

Simone Veil

Bivši član Evropskog parlamenta; bivši ministar zdravlja, Francuska

Shirley Williams

Bivši Britanski državni sekretar obrazovanja i nauke; član Doma lordova

Grigory Yavlinsky

Član Ruske dume